

Narodnogospodarski Vestnik.

Glasilo slovenskega trgovskega društva „Merkur“.

I. letnik.

V Ljubljani, dne 10. februarja 1902.

Št. 11.

Naš zlati denar.

Spisal J. U.

V zadnjih časih se je mnogokrat govorilo in bralo o cekinih; naše ljudstvo je pričelo imenovati nove zlate krone »cekine«. To pa je napačno, cekini so popolnoma drug denar, in sicer se kujejo tudi še pri nas poleg novega zlatega denarja kronske vrednote.

Predno se je pri nas uvedla zlata veljava, kovali so se v naši državi sledeči zlati denarji:

1.) Komadi po 8 in 4 gld. v zlatu, ki odgovarjajo popolnoma komadom po 20 in 10 frankov; torej 8 gld. v zlatu je bilo in je še 20 frankov v zlatu (Napoleon d'or, Fran Josip d'or). Ti komadi so jako podobni našemu sedanjemu denarju v zlatu, imajo skoraj enako veličino in enak rob in isti napis na robu, le napisa na straneh sta drugačna. Prav lahko se pripeti, da se vzame 8 gld. v zlatu za 20 kron v zlatu kakor tudi 4 gld. za 10 kron. Izguba sicer ne znaša toliko, kolikor kažejo navidezno številke, ampak precej manj. Osem gld. v zlatu namreč ni 16 K v zlatu, ampak K 19'04, toda o tem pozneje. Ta zlati denar je tako nekako sličen novemu kakor srebrni komadi po 2 gld. in $\frac{1}{4}$ gld. novim petočam in kronam. Radi tega so ta denar umaknili iz prometa in ga razveljavili, med tem ko imajo zlati naši komadi po 8, oziroma po 4 gld. vrednost kakor napoleoni, imajo torej še veljavo, a se ne kujejo več. Imajo tudi enako množino čistega zlata kakor napoleoni, t. j. v 1000 delih 900 delov zlata, 100 pa bakra za primes. Na isti podlagi, torej enake vrednosti se kuje zlati denar z različnimi imeni tudi v drugih državah, tako na pr. imajo za podlago francosko veljavo vse one države, ki so bile pristopile k »lega latina«, in še nekatere druge, ki pa imajo le glede zlatega denarja isto vrednoto: Avstrija (8 gld.), Bolgarska (20 levov), Srbska (20 dinarjev), Italija (20 lir), Španjska (20 pesetas), Švica (20 frankov), Belgija (20 frankov) i. t. d.

2.) Cekine, ki so pri nas znani že od starih časov, so imenovali poprej in tudi zdaj dukate. Ime »cekin« smo prejeli od Benečanov, ki so imeli svojo lastno kovačnico za denar in jo imenovali »zecca«; odtod ime »zecchino« — cekin — zlatemu denarju, ki se je tam koval. Ko so Benetke prišle pod Avstrijo, pričela je tudi ta kovati cekine. Poprej pa so imenovali enake ali pa tudi različne druge zlate komade »dukat«, tudi iz laščine — ducato. Bili so namreč severno-italijanski vojvode iz Ferare, Modene, Florence prvi, ki so začeli kovati denar s svojo lastno podobo, in iz besede »duca« — vojvoda — so nastali »ducati«, kakor se tudi iz Florence došli denar imenuje — »florini« — fiorini — forinti.

Imeni cekin in dukat seveda nista zaznamenovali vedno enako velike in enako vredne enote, ampak le enakovrsten zlat denar, radi tega tudi še dandanes pri nas menijo, da je vsak zlat denar že cekin. Ker pa se dandanes z imenom cekin (dukat) označuje poseben trgovski komad denarja, treba te že ločiti in natančneje definirati, kajti razlika ni malenkostna.

Najbolj razširjena izmed cekinov sta dandanes kakor trgovski zlat denar holandski in avstrijski cekin. Glede vsebine čistega zlata je tudi razlika, in sicer je avstrijski ali takozvani cesarski cekin 23 karatov 8 granov fin ali, če se izrazimo v tisočinkah, $986\frac{1}{10}$, holandski pa 23 kar. 7 gr. Najbolj fini cekini pa so bili nekdanji ogrski, ki so jih kovali v Kremnici že od leta 1365. na podlagi 23 karatov 9 gr. ali $989\frac{7}{12}$ tisočink čistega zlata in le $10\frac{5}{12}$ primesi. Kakor smo že omenili, je cekin ali dukat trgovski zlati denar, trgovski srebrni denar pa je še levantski križevac ali tolar Marije Terezije. Ta srebrni križevac, ki mora imeti podobo naše nekdanje cesarice Marije Terezije in letnico 1780, je najbolj priljubljeni denar v vzhodni Afriki in v Arabiji posebno okrog Rdečega morja. Laška država je morala plačati vojno odškodnino Meneliku s takimi križevci in jih je morala dati kovati na Dunaju. Vrednost križevca je dandanes okrog 2'50 K.

Potrebno je še pojasniti nekatere trgovske izraze, kakor: Münzducaten = zecchini di Zecca = novi cekini; to so najnovejši cekini, ki imajo letnico tekočega leta ali pa prihodnjega (kujejo jih namreč z bodočo letnico) ter so popolnoma celi in neobdrgnjeni, kakršni morajo biti tudi tisti, ki krožijo pod imenom »Randducaten« in imajo cele, nedotaknjene zobke ob robu. Taki cekini morajo imeti polno težo, nedostajati sme samo $\frac{1}{1000}$ navadne teže; potem so bolj obrabljeni (Passirducaten). Vrednost novega cekina znaša sedaj okrog 11'30 K.

Opozoriti je nadalje, da cekin nima ne na sprednji (avers), kjer je glava, ne na zadnji strani (revers) označene nikake vrednosti.

Torej le tak zlat denar imenujemo cekin, ne pa sedanje zlate krone, kateri naj bi se reklo: zlat, ki je splošno ime, mesto dolgega: dvajset kron v zlatu.

Sedaj pa še nekaj o naši novi zlati veljavi. Da se te zlate krone ali zlati dolgo niso pokazali med širšo maso prebivalstva, čeprav je o tem že dne 2. avgusta 1892. l. izšel zakon in so prišle tudi manj vredne srebrne krone v promet, je vzrok to, da ni bilo takozvanega kronskega pokritja, in pa ker se je ta nova vrednota izpeljala obligatorno šele leta 1900. Z izpeljavo nove vrednote je bilo potrebno vzeti iz prometa srebrni in zlati denar, kar ga je bilo podobnega novemu; posebno velja to še za srebrni denar

v komadih po 2 gld. in $\frac{1}{4}$ gld., da ne bi motil veljave in vrednote novih kron. Toda če dobi človek v roko eno krono in pa staro petindvajsetico ($\frac{1}{4}$ gld.) ali pa prejšnji novec za 2 gld. in novo petačo (5 K), vidi takoj, da so ti komadi skoraj enaki. Nehote ti pride na misel, kako to, da petača plača sedaj $2\frac{1}{2}$ gld., stari dvagoldinarski tolar pa je plačal le 2 gld., torej je novi denar nekaj manj vreden. Če pa pogledaš kurzni list, vidiš, da notirajo komadi po 20 fr. 19'03 K ali 19'04 K (kar je pariteta naši sedanji vrednoti). Sedaj pa, ako ima kdo naš avstrijski zlati denar za 8 gld. (Fran Josip d'or), vidi na averzni strani 8 gld. = 20 frs. Torej naših 8 gld. v zlatu ne velja 16 kron v zlatu, ampak 19'04 K v zlatu, torej 3'04 več, oziroma je naša nova vrednota tako napravljena, da 1 gld. v zlatu ni 2 kroni v zlatu in da naši novi zlati po 20 kron niso 10 gld. v zlatu, ampak le okrog 8'40 gld. Nadalje, ako računamo, da je 8 gld. v zlatu 19'04 K, dobimo, da je 100 gld. v zlatu 238 kron, torej 19% več. To pa je ravno takozvana ažija, katero moramo državljani plačevati državi z uvedbo nove vrednote. Radi tega se mora carina še vedno plačevati v zlatih goldinarjih in ne v zlatih kronah. ali pa se mora k zlatim kronam doplačati ažija, ki znaša navadno 19—19 $\frac{1}{2}$ %, torej ravno tako, kakor če bi se plačala carina v papirnatih ali srebrnih goldinarjih. Z novo vrednoto se torej izgubi 19% na veljavi! Naš zlati denar, oziroma naša zlata valuta se ni uvedla na podlagi narodnogospodarskih odnošajev, ampak jo moramo mi državljani šele kupiti.

Trgovina.

Spisal A. L.

II.

Trgovec in trgovski stan.

(Dalje.)

5. Presodnost.

Če hočeš kaj imeti, ne glej le, kako kaj zaslužiš, ampak tudi, kako kaj prihraniš. Premisli to-le: Zaslužiš na dan 6 K, izdaš jih; zaslužiš 5 K 60 h, pa tudi snideš. Ali ti je treba izdati vseh 6 K? Ne, torej deni 40 h na stran. Nikar pa preveč mučiti se in stradati! Življenski boj je sicer zdrav; ali boj, ki človeku moči in zdravje je, se pač ne izplača, pa če bi tudi kaj »nesel«. Življenje je prekratko, da bi si ga krajšali. Za kaj živimo? Za hrano in peč! Mi pa se mrzlično razburjamo, da nam preide slast do jedi in življenja! Kak zmisel je to? Ni ga.

Praktični človek živi po izkušnjah in po razmerah. Za mladega človeka pa je zdravo, če mu malo tesno hodi; zakaj če bo mlad imel vsega dosti, ne bo nikdar dober gospodar. Človek se mora do vsake stopnje priboriti, če hoče, da bo vladal na njej.

Majhne reči ceni. Še če zavijaš, glej, da kaj prihraniš, bodisi pri poli papirja, bodisi pri motvozu. Papir, motvoz, uteži in mera naj bodo na svojem mestu; konci motvoza in papirja tudi, da se še za kaj porabijo. Velikih reči je malo na svetu; večinoma se male skupljajo in rastejo po »zakonu narave«.

Zato pri malem pazi, in vedno boš imel bistro oko, zdrav razum in dobre volje boš.

Pri večjih stvareh ne izdajaj svojih misli, vzrokov pa ne pripoveduj drugim in ne bodi prezaupen. Le kdor ni nič trgovca, se nič ne boji; kakor slep konj naleti, kamor pride.

Katera leta so za kupčijo pravšna? Odgovor: po človeku. Modrec je moder že sam po sebi, navadnej po izkušnji, plitvež šele po silah. Vendar je navadno treba 30. leta pričakati, da se kaj prida začne in prida nadaljuje. Še takrat se lahko urežeš z akceptom ali s trato ali posojilom. Pri vsaki važnejši korespondenci ali pri pravni stvari misli na konec; vsako pismo kopiraj ali pa spravi sestavek in zapiši, kdaj si dal pismo na pošto.

Tovariša si poišči v kupčiji samo, kadar brez njega ne zmoreš; ne zbiraj pri lakomcih, trmah in pri strastnikih ali prikritih ljudeh.

Ali naj se trgovec ženi ali ne? Sokrat pravi, da se pred smrtjo vsak pokesa, naj se je oženil ali naj je ostal tako. Vendar »človeku ni dobro samemu biti«! Oženi se pa prejkoprej, takoj, ko začneš trgovino, da bo žena videla ne samo denar, ampak tudi delo in trud zanj; pomagala ti bo truditi se in uredila si bo po tem svoje potroške. Ne izberi si pa žene, ki gleda samo, kako bo lepša. Ni je reči, da bi bilo treba zanj več glave nego za ženitev. Previdnej si bo izbral za ženo tovarišico, ki mu bode zvesta in najvdanejša prijateljica vse življenje. Če hočeš biti srečen, ženi se rajši pri ljubezni nego pri zlatu, ker zlato je mrzlo. Vendar se ne ženi nepremišljeno, da ti kmet ne poreče: Prej gladež, zdaj stradež, prej berač, zdaj dva. —

Denar posojuj ali dajaj v roke le tistemu, ki veš, da ga zna obračati. Mož mora znati reči o pravem času »ne«, kadar vidi, da ne gre, naj bo sebi ali pa drugemu. »Dobrovoljčki« niso bili še nikdar dobri gospodarji; dobrovoljček zapravlja svoj in ljudski denar, dokler ga vidi, in navadno zvrne s seboj še drugega.

Gori smo rekli, da mora biti trgovec dober opazovalec človeka in življenja; zalogo mora uravnati po obojem. Tu je pa treba velike presodnosti: ni slabšega nego polico preobložiti! Pameten človek bo sploh trgovino le počasi in med mejami širil.

Gospodar opazuj uslužbenca kakor upnik dolžnika. Uči ga previdnosti kakor lastnega otroka; izpodbujaj ga, naj ščedi, toda ne s pridigo, ampak z živo besedo in dejanjem.

Gospodar ne odpuščaj uslužbencev zaradi plačila. Pravi uslužbenec bo za gospodarja vsako leto več vreden, zakaj z manjšim trudom več opravi tisti, ki mu so trgovina in kupovalci znani. Zatorej naj bodo gospodarju uslužbenci, če se le vsako leto bolj potrudijo, vsakih 12 mesecev dražji! Tisti uslužbenec, ki je kaj vreden, tako ne bo neskromen. Trgovin pa se je starih že veliko pogubilo, če so jih zapustili izvrstni uslužbenci, ki bi bili starim principalom spričo mladosti, čilosti in modernih idej neobhodno potrebni.

Slednjič si trgovec zapomni, da naj ne trži z igralci, temuč s trgovci.

Iz vsega je jasno, koliko si je treba trgovcu za svojo trgovino glavo ubijati! Uslužbenci, ki hočete začeti »na svojo roko«, pomi-

slite stokrat, predno storite tak korak! Naj bo vaša služba še tako težka, kadar zaprete vrata za njo, ste lahki kot ptiček! Principal pa ima še, ko drži že ključ v rokah, sto in sto skrbi in med potjo domov in pri večerji in v postelji ga mori misel: ali bom izhajal in kako bom?! Skrbi glojejo dušo, skrbi ključijo telo, in redke so urice, da sredi svoje dece pozabi življenja bridkosti in težave.

Majhna sreča je samozavest gospodarjeva, ne-poplachna brezskrbnost uslužbenčeva!

Kranjske deželne finance.

Spisal —r.

(Dalje.)

III. Deželno premoženje.

Izmed raznih virov, ki jih ima dežela v pokrivanje potrebščin na razpolago, je poseben vir dohodkov, kakor smo že spočetka omenili, deželno premoženje, katero je ali glavinsko premoženje ali pa vsled gospodarjenja nastalo premoženje. Glavinsko premoženje je, kakor nam je že znano, nedotakljivo ter je njegova poraba mogoča le tedaj, ako to dovoli državna uprava, oziroma ako odobri cesar na to mereči sklep deželnega zbora. Glavni znak za glavinsko premoženje, od katerega ima dežela stalne dohodke, je torej stalnost. Le-te stalnosti pa premoženje druge vrste nima. Premoženje, ki izvira iz gospodarjenja, ali, kakor bi ga lahko imenovali, upravno premoženje, je marveč izpremenljivo in deželi na prosto razpolago; zadobiva sedaj to, sedaj drugo obliko ter se vsled porabe zmanjšuje ali vsled novih naprav zvišuje. Priraslo premoženje ima pač na sebi mnogokrat tudi znak stalnosti, osobito ob investiciji večje glavnice v kako napravo, od katere ima potem dežela trajno korist. Vendar v tem primeru se dohodki, ki jih daje investicijski objekt, navadno porabljajo za amortizacijo dotične investicijske glavnice in se dotični amortizacijski obroki porabljajo v pokritje skupne deželne potrebšchine. Stalnost takega premoženja je torej le navidezna, dasi ima po končani amortizaciji dotične glavnice investicijski objekt seveda še vrednost in ima dežela dobiček ob njegovi eventualni prodaji ali porabi za druge namene, v kar pa ji ni izposlovati dovoljenja od državne uprave, kakor mora to glede glavinskega premoženja.

Kakor je razvidno iz opisov raznih zakladov, ki so v upravi ali oskrbi deželnega zastopstva, ima skoraj vsak »zaklad« svoje premoženje. Ako se ozremo sedaj na razdelitev vseh deželnih potreb v gotove skupine in na uvrstitev posameznih zakladov z ozirom na te skupine, vidimo, da pripada premoženje posameznih zakladov upravi tiste skupine deželnih potreb, t. j. tisti gospodarski panogi celotnega deželnega gospodarstva, v katero smo uvrstili vsak posamezni zaklad. Da torej tudi ostalo deželno premoženje, ki je last deželnega zaklada v ožjem zmislu, temu primerno razvrstimo, nam je uvaževati nastanek in namen dotičnega premoženja. Premoženje, ki nastane, ne da mu je določen stalno poseben drug namen nego ta, da

se z eventualnimi njegovimi dohodki ali z eventualnim izkupilom vsled prodaje pokrivajo skupne deželne potrebšchine, je premoženje splošne deželne uprave ali splošno deželno premoženje, vse drugo premoženje, ki ima že pri nastanku določen poseben namen, in to za ves čas obstanka, pa pripada upravi dotične posebne gospodarske panoge. Kakor torej prištevamo bolnično poslopje k premoženju zdravstvene uprave, ker je namenjeno le za bolniške namene, ali poslopje deželne prisilne delavnice k premoženju uprave javne varnosti, ker služi le za interniranje prisiljencev, itd., tako nam bo po namenu in nastanku uvrstiti v posamezne prej omenjene upravne ali gospodarske panoge vse druge dele deželnega premoženja.

Pri razdeljevanju deželnih potreb v posebne skupine, oziroma pri določitvi deželnih upravnih ali gospodarskih panog smo navedli kot posebno tako panogo deželno premoženje. Za to nam je bil merodajen razlog, da ima dežela stroške radi obstoječega premoženja in pa tudi stroške ob nabavi novega premoženja. Da spoznamo te stroške, se nam je torej pred vsem baviti z dotičnim premoženjem, ki jih provzroča. Vpoštevati pa nam je tu z ozirom na zgoraj navedeno le tisto premoženje, ki ima značaj splošnosti in ki nima drugega namena, nego da se z njega eventualnimi dohodki pokrivajo skupne deželne potrebšchine.

Tega premoženja pripada nekaj glavinskemu, nekaj pa upravnemu premoženju. Del njega, namreč premično premoženje, ki je zvečine glavinsko premoženje, poznamo že, z drugim delom, t. j. z nepremičnim premoženjem pa se seznanimo poslej.

L. 1870., ko je bil stanovski zaklad združen z deželnim zakladom, je pridobil ta zaklad v svojo last poslopje deželnega dvorca, hišo na Turjaškem trgu, hišo v Salendrovih ulicah, igrišče in licejsko poslopje z glavno vojaško stražnico. Vrednost teh poslopij, katera so bila prej last kranjskih stanov, je bila izkazana l. 1870. s 118.000 gld.

Deželni dvorec, v katerem so bili nastanjeni do l. 1895. deželni uradi, je bil vsled poškodb po potresu l. 1895. porušen, a postavil se je sedaj na dotičnem stavbnem prostoru nov dvorec. Ta dvorec je namenjen v prvi vrsti za pisarne deželnih uradov; v njem pa bodo tudi zbornica deželnega zbora in reprezentacijski prostori. Stavbni stroški z opravo vred so proračunjeni na 410.000 gld. Deželni dvorec pripada glavinskemu premoženju dežele.

Deželna hiša na Turjaškem trgu se je oddajala do l. 1895. v najem; dolgo vrsto let so bili v njej nastanjeni uradi tukajšnje c. kr. deželne vlade. L. 1895. je bila ta deželna hiša vsled potresa močno poškodovana, tako da se je moral en trakt popolnoma porušiti, drugi trakt pa prezidati. Prezidava je stala približno 350.000 gld. V tem poslopiju je od leta 1897. dalje nastanjen en del deželnih uradov za toliko časa, dokler ne bo dogotovljen novi deželni dvorec. Potem pa namerava dežela poslopje prezidati, oziroma po zgradbi drugega trakta prirediti za nastanitev žandarmerije. Sedanja vrednost deželne hiše na Turjaškem trgu, ki tudi pripada glavinskemu premoženju, je izkazana s 27.000 gld.

Hišo v Salendrovih ulicah v Ljubljani je deželni odbor navadno oddajal v najem. Leta 1895. je bila po potresu znatno poškodovana, tako da jo bo porušiti in dotični stavbni svet porabiti za kako novo stavbo. Vendar v tem pogledu sedaj ni še sklepa. Veliko let ima v tej deželni hiši c. kr. kmetijska družba brezplačno svoje pisarne, brezplačno pa je sedaj v njej nastanjeno tudi kemijsko preizkuševališče. Poslopje samo, ki je del deželnega glavinskega premoženja, nima sedaj nobene vrednosti in se izkazuje le vrednost stavbnega sveta, t. j. 2.000 gld.

Igrišče v Gradišču v Ljubljani je služilo nekdanj, kar označuje že ime samo, za igre in plese. Ko je prišlo v last sedanjega deželnega zastopa, ni bilo veliko več vredno, nego je znašala vrednost sveta. Že l. 1869. se je nameravalo poslopje porušiti, na dotičnem svetu pa sezidati realko; toda to se ni izvršilo. Pozneje je hotela odkupiti poslopje s stavbnim svetom »Glasbena Matica« v Ljubljani, pa tudi telovadno društvo »Sokol« in društvo »Narodni dom« sta bili v dogovoru z deželnim zborom kranjskim zaradi odkupa. Končno (l. 1891.) je bilo prodano mestni občini Ljubljanski, ki je rabila stavbni svet v regulacijske namene. Plačala je zanj 4.500 gld. Za prodajo je bilo prositi Najvišjega dovoljenja, ker je pripadalo dotično posestvo glavinskemu premoženju dežele Kranjske.

Licejsko poslopje z glavno vojaško stražnico ni donášalo deželi mnogo dohodkov. V njem so bili nastanjeni drž. gimnazija, mestna deška ljudska šola, deželni muzej in pa arhiv historičnega društva v Ljubljani. L. 1884. sta bili obe poslopji z Najvišjim dovoljenjem prodani državni upravi za kupno ceno 40.000 gld., katera je bila plačana v letnih obrokih po 10.000 gld. l. 1884., 1885., 1886. in 1887.

L. 1877. se je k tedanji deželni posesti dokupilo Dedekovo posestvo na Spodnjih Poljanah v Ljubljani za kupno ceno 6.400 gld. To posestvo, oziroma stavbo je kupila dežela v ta namen, da je v njej nastanila poseben oddelek bolnice, namreč oddelek za kužne bolezni. Kupnina se ni izplačala iz bolničnega zaklada, temuč iz deželnega zaklada, in sicer zategadelj, da si je dežela pridržala prosto razpolaganje za slučaj, da bi imenovano posestvo ne služilo več prvotnemu namenu. Izkazovalo se je to poslopje vedno tudi kot neko splošno deželno premoženje. L. 1895., ko je bila že nova bolnica za nastanitev bolnikov prirejena, se je prodalo za 8.000 gld. in se je to izkupilo porabilo za deželni zaklad.

L. 1892. je dalje kupila dežela neko hišo ob mostu čez Savo pri Krškem. Tedaj je namreč postal ondotni most deželna last in je pridobila dežela pravico do pobiranja mostnine. Nakup imenovane hiše je bil torej potreben zaradi mitnice; vendar pa ima dežela od nje dohodke, ker se oddajajo vsi drugi prostori razen mitniške pisarne v najem. Kupnine za to hišo je plačala dežela 5.800. Isto leto je kupila dežela tudi na Primskem pri Kranju ob deželni cesti neko njivo za kupno ceno 160 gld. in pa neka zemljišča za Bežigradom in v Spodnji Šiški, in sicer za kupno ceno 9.787 gld. Zadnje navedena zemljišča je dežela zamenjala l. 1899. z mestno občino Ljubljansko proti

dopolnilni kupnini 4.483 gld. za stavbišče za muzejem v Ljubljani, cenjeno na 5.517 gld.

L. 1894. je bila dograjena obenem z deželnim mostom čez Savo v Radečah posebna mitniška hiša, ki je splošna deželna last in vredna sedaj 1000 gld.

L. 1895. je kupila dežela ob brambovski vojašnici v Ljubljani več parcel za kupno ceno 14.745 gld. v ta namen, da jih porabi za stavbišče, ako bi se eventualno deželna brambovska vojašnica razširila; vendar ni še doslej ta namera postala realna.

Končno se je deželno premoženje pomnožilo še vsled kupa nekega travnika ob deželni cesti pri Rakeku, za katerega je plačala dežela kupnino 850 gld., in sicer l. 1898.

Tako torej poznamo sedaj tisto deželno premoženje, katero pripada z ozirom na gorenjo razdelitev splošnemu premoženju, in znani so nam obenem tudi delni stroški zanj, t. j. stroški njegove pridobitve.

Pojasniti nam pa je še drugo vrsto stroškov za deželno premoženje, namreč stroške, ki nastajajo zaradi obstanka tega premoženja in ki so, ako se ponavljajo redno vsako leto, stalni, sicer pa izredni, nestalni. Ti stroški obsegajo stroške za ohranitev, oziroma vzdrževanje premoženja in stroške, ki nastajajo iz naslova »posesti«; druge vrste stroški so namreč: državni davki z deželnimi in drugimi dokladi vred ter pristojbinski namestek, katerega je plačevati državi od vsakega dela premoženja, ki je več nego 10 let v posesti dežele. (Izvezeti so le tisti deli premoženja, ki so pristojbinskega namestka zakonito prosti.) Te stroške druge vrste, ki nastajajo iz naslova posesti, prištevamo stalnim; stroški prve vrste, t. j. stroški za ohranitev, oziroma vzdrževanje premoženja pa so deloma stalni, deloma nestalni.

Ako se kako poslopje prezida ali po daljšem času temeljito popravi, so dotični stroški izredni, nasprotno pa so stalni stroški za manjša popravila, katerih je pri vsakem poslopiju več ali manj vsako leto treba.

Od nepremičnega premoženja imamo stroške oboje navedene vrste, od premičnega pa le stroške iz naslova posesti, in sicer je plačevati le pristojbinski namestek.

Pred l. 1870. deželni zaklad v ožjem zmislu ni imel za splošno deželno premoženje nikakih stroškov, ker si je prvi del tega premoženja pridobil šele v navedenem letu; po tem letu pa so izkazani skupni stroški v računih, in sicer l. 1875. s 1789 gld. 77 kr., l. 1880. s 3685 gld. 26. kr., l. 1885. s 3.343 gld. 44 kr., l. 1890. s 4.362 gld. 55 kr., l. 1895. s 4.690 gld. 29 kr. in l. 1898. z 2.365 gld. 94 kr.

IV. Javna varnost.

Skrb za javno varnost spada v področje državne uprave. Ona ureja zadeve, ki se tičejo vzdrževanja reda v državi v vsakem oziru. Znane so raznovrstne naredbe in institucije, ki obstoje zaradi varnosti državljanov, zaradi reda v državi. Organ, ki izvršuje vse naredbe in oskrbuje razne dotične institucije, pa ni vedno država sama, nego so to tudi občine in deželni zastopi. Deželnim zastopom je skrbeti za odgonstvo; dalje so deželne institucije prisilne delavnice in

deželna zadeva je tudi nastanitev orožništva ter podpiranje požarnih bramb.

Odgonstvo je institucija, kateri je namen, iztiravati v domovne občine malopridne in nevarne osebe ter sploh ljudi, ki se ne morejo izkazati, da imajo sredstev za življenje v tuji (nedomovni) občini. Urejeno je bilo odgonstvo pravzaprav šele z državnim zakonom z dne 27. julija 1871. l. (drž. zak. št. 88.), dasi je obstajalo že prej. Po tem zakonu se iztiravajo zgoraj označene osebe na dvojen način: 1.) s prisilnim potnim listom, v katerem sta iztirancu določena pot v domovno občino in čas za potovanje; 2.) z odgonom, t. j. v spremstvu posebnih v to določenih izprevodnikov. Za iztiranje po enem ali drugem načinu je treba vedno posebnega razsodila. Taka razsodila izrekati imajo pravico policijska ravnateljstva in občinska oblastva, ki opravljajo v prenesenem področju politične uradne posle l. instance. Isto pravico pa imajo tudi občine na deželi, ako jih je deželna politična oblast s posebnim deželnim zakonom v to poverila. Odpravljane gnancev je dolžnost onih občin, ki so zakonito kot odgonske postaje določene. Takih odgonskih postaj, ki imajo obenem pravico izrekati odgonska razsodila, je na Kranjskem 31.

Stroški za odgon spadajo od dne razsodila na deželo, vsi drugi pred razsodilom nastali stroški pa zadevajo krajno policijo, torej dotično občino. Odgonske postaje predlagajo deželnemu odboru mesečno račune o vseh stroških, naraslih za gnance v dotičnem mesecu. Ti stroški so: stroški za hrano gnancev, pristojbine izprevodnikov za spremljanje, stroški za vožnjo (z vozom ali po železnici) in stroški za režijo (prekrba lokala za gnance itd.). Odgonskim stroškom pa je prištevati tudi oskrbne stroške za gnance, ako obolijo na odgonu. Vsi izkazani in ugotovljeni stroški se povračajo odgonskim postajam. Na leto znašajo ti stroški približno po 8000 gld., katerih pa se deželi en del vrne, namreč stroški, ki zadevajo gnance iz tujih kronovin, in stroški za gnance, ki imajo lastno premoženje. Razen stroškov, izplačanih odgonskim postajam na Kranjskem, je deželi plačevati še stroške ki naraščajo za Kranjce v tujih kronovinah, oziroma v tujih državah. Vendar ni odgonskih stroškov, naraslih v inozemstvu, plačati drugače, kakor če ne obstoji med Avstrijo in dotično državo razmerje reciprocitete. Stroškov, plačanih tujim kronovinam, ozir tujim državam, je na leto približno 3000 gld. do 4000 gld.

Skupnih stroškov za odgonstvo, ki so stalni, ima dežela torej na leto kakih 11.000 gld. do 13.000 gld. L. 1898. jih je bilo 12.375 gld. 17 $\frac{1}{2}$ kr.

Za nastanitev orožništva je skrbeti deželi na podlagi določil glede nastanitve orožništva iz l. 1851., oziroma na podlagi zakona z dne 26. februarja 1876. l. (drž. zak. št. 19.), ki pa je izpremenjen z zakonom z dne 25. decembra 1894. (drž. zak. št. 1 iz l. 1895.). Po dotičnih določilih mora dežela prekrbovati prostore za pisarne orožništva, za njegove kasarne, zapornice itd.; skrbeti mora tudi za stanovanje častnikom ter za opravo kasaren, pisaren in drugih stanovanj; istotako zadeva njo še kurjava in razsvetljava vseh prostorov, v katerih je orožništvo

nastanjeno. Za vse te potrebščine ima plačevati država (iz dotičnih zakladov za nastanitev orožništva) deželi posebno odškodnino po določenih tarifih. Vendar zaradi enostavnosti preskrbuje vse navedene potrebščine s pomočjo občinskih zastopov deželno poveljništvo orožništva samo proti pritrdilu deželnega odbora, in napravi se le od leta do leta obračun dejanskih stroškov in odškodnine, katero bi morala država deželi plačati; a ker je ta odškodnina manjša, nego znašajo dejanski stroški, plača dežela dotično razliko. Dežela je tako plačevala do l. 1880. približno po 10.000 gld. na leto. L. 1890. je plačala 13.800 gld., sedaj pa plačuje približno po 18.000 gld. na leto.

Stroški za nastanitev orožništva so stalni glede na to, da je dežela v njih prikrivanje zakonito vezana.

Kar se tiče prisilne delavnice kot zavoda zaradi javne varnosti, opozarjamo na opis zaklada deželne prisilne delavnice v prejšnjem delu tega spisa.

Glede podpiranja požarnih bramb pa bodi omenjeno, da je bilo dotične podpore pred ustanovitvijo požarnobrambnega zaklada (l. 1886.), katerega smo tudi že prej opisali, izplačevati iz deželnega zaklada v ožjem zmislu; znašale so na leto kakih 2000 gld.

Skupni stroški za javno varnost, ki so vseskozi stalni, so znašali pred l. 1870. po 18.000 gld. do 20.000 gld. na leto, v računskih sklepih poznejših let pa so izkazani, in sicer: l. 1875. z 21.525 gld. 16 kr., l. 1885. s 27.692 gld. 65 kr., l. 1895. s 27.535 gld. 81 kr. in l. 1898. s 27.557 gld. 17 $\frac{1}{2}$ kr. K tem številkam je pripomniti, da ne obsegajo stroškov, ki se izplačujejo iz zgoraj navedenih posebnih zakladov, t. j. iz zaklada prisilne delavnice in požarnobrambnega zaklada.

(Dalje prih.)

Malemu obrtniku v pomoč.

(Dalje.)*

A. Prepustitev strojev obrtom za obdelovanje lesa. Rokodelsko izvrševano mizarstvo se more le iztežka vzdržati poleg veleobrtov, ker je ravno pri tem obrtu delo s stroji v mnogem oziru cenejše in natančnejše nego ročno delo. Obrtni pospeševalni urad že dalje časa obrača svojo pozornost na ustanovitev združenih delavnic za obdelovanje lesa in je osnoval že izdatno število takih vršb, ki se pečajo zlasti s stavbnim mizarstvom, in to večinoma z dobrim uspehom. Več teh delavnic je bilo treba v malo letih povečati, da morejo zadoščevati vsem zahtevam. Pri ureditvi takih delavnic se ozira pospeševalni urad zlasti na ugodno razdelitev prostora in na prikladno postavitev strojev. Nevarnosti, da bi se pripetila nezgoda, se kolikor moči izkuša izogniti. Zategadelj so transmisije večinoma pod zemljo in so napravljene primerne varstvene naprave. Obrtni pospeševalni urad pa preskrbi po razmerju vsote, dovoljene po c. kr. trgovinskem ministrstvu, le potrebne stroje z opremo, to je motorje in njih dovod (priklep na plinovo ali električno napeljavo), stroje za obdelovanje lesa in dvoje orodnih priprav, transmisije in

*) Glej št. 3., 4., 8. in 10.

jermenje, in poskrbi naposled, da se naprava postavi in spravi v tir. Dalje poučuje delovodja obrtnega pospeševalnega urada zadrugne člane ali stalno pomočniško osebje v ravnanju s stroji, in to brezplačno najdalje 14 dni. Med člani takih delovnih zadrug so bili izvečine absolventi dunajskih mojstrskih tečajev za stavbne mizarje. Da je stanje večine takih zadrug jako dobro, je deloma uspeh mojstrskih tečajev. — Vsa stavbna in pomožna dela pa je oskrbeti zadrugi sami.

V tesni zvezi s temi delovnimi zadrugami so večjidel surovinske zaloge (surovinske zadrug) za skupni nakup lesa. Taka podjetja imajo navadno mnogo uspeha. Tudi skupne prodajalnice (zaloge pohištva itd.) so včasih združene z delovnimi zadrugami.

Povprečno znašajo stroški takih prepustitev strojev 12.000 do 18.000 K.

B. Prepustitev strojev obrtom za obdelovanje kovine. Posebno prospešna se je izkazala prepustitev strojev za malo železarsko industrijo, ki se izvršuje že od davnih časov v nekaterih krajih na Avstrijskem. Ti obrti, ki vsi izdelujejo takozvane množinske predmete (Massenartikel), delajo večinoma po zastarelih delovnih načinih; navezani glede prodaje svojih izdelkov na veletrgovino, trpe mnogo vsled konkurence inozemstva in domačih tovarov. V kovinski industriji za posameznega obrtnika ni vedno lahka stvar, poslužiti se strojnega dela. Stroji in orodje za množinsko izdelovanje so dragi, čeravno sila prospešni; posamezen obrtnik si jih težko more nabaviti in jih izrabiti. Skupna vršba v kaki zadrugni delavnici pa omogočuje, te stroje primerno rabiti. Tej skupini »prepustitev« pripadajo nekatere izmed najobširnejših akcij, uvedenih po obrtnem pospeševalnem uradu.

Tudi tukaj je važna osnova surovinskih in prodajnih zadrug. Ravno v železarski in kovinski stroki je moči z nakupom večjih množin surovega blaga doseči znatnih koristi. Prodajna zadruga pa tudi laže ugotovi zahteve modernega kupčijstva nego pa posamezen obrtnik, zlasti kar se tiče povzdige prevedbe po primernih naznanilih v prikladnih časopisih in nastavitve potnikov in zastopnikov.

C. Prepustitev strojev oblačilnim obrtom. Obrtnim združbam te skupine so se do l. 1901 v 90 primerih prepustili stroji, in sicer črevljarjem, jermenarjem, sedlarjem, krojačem, klobučarjem in krznarjem. Največ strojev se je dovolilo črevljarskim zadrugam. Ne gre pa tu navadno za ureditev večjih mehaničnih vršb, ampak za preskrbitev času primerenih specialnih strojev, in sicer tako za izdelavo zgornjih delov kakor za pripravljalna dela in spodnje dele. Izmed strojev za izdelavo zgornjih delov so za skupno porabo posebno pripravniki stroji za izdelovanje gumbnic, prešivni stroji za težko blago in ročni stroji različnih vrst. Med stroji za pripravo spodnjih delov je omeniti valjičnega in prebijalnega stroja (Walz- und Stanzmaschine). Valjični stroj prinaša črevljarju tudi za izdelovanje naročniškega dela znatnih koristi, ker prihrani trudapolno in zamudno tolčenje usnja, poraba prebijalnega stroja pa se izplača radi dragega prebijača (Stanzmesser) le pri izdelavi množinskega

blaga (Massewaren). Za manjše obrate jako porabni so tudi cepilni stroji za usnje (Lederspaltmaschinen). Izmed strojev za pritrditev spodnjih delov so se osobito ob početku obrtne pospeševalne akcije v velikem številu izdali prešivni stroji za spodnje dele (Durchnähmaschinen), ki se rabijo zlasti pri izdelovanju vojaških del. Ker pa je število prepuščenih strojev te vrste že tako veliko, da bi bilo z njimi mogoče izvršiti več nego vso malemu obrtu v izdelavo prepuščeno množino vojaških črevljev, bo odslej moči dati le omejeno število takih strojev. Za izdelovanje civilnih črevljev so mali obrtniki dosedaj malo rabili prešivne stroje za spodnje dele, vendar pa so v zadnjem času nekatere zadrug te pripomoček z uspehom uvedle tudi za izvršitev založnega in naročniškega dela.

Tem trem obrtnim strokam so se dovolili stroji v večjem številu, v manjšem številu pa tudi še nekaterim drugim obrtom (tkalcem, lončarjem, pekom, mlinarjem i. dr.).

Dobave za armado.

Vršba s stroji omogočuje ali pravzaprav zahteva proizvodbo v večji meri, ker bi se sicer ne mogli pokriti stroški za stroje. Zategadelj se trudi trgovinsko ministrstvo, da razširi prevedbo (prodajo). Tako je trgovinsko ministrstvo v nekaterih primerih posredovalo pri oddaji javnih del malemu obrtu in je zlasti vplivalo na razdelitev malemu obrtu pridržanih 25 odstotkov vse dobave usnjenega blaga za armado. Pri črevljarjih pa je dobavna množina, ki jo je razdeliti (okroglo 60.000 parov črevljev na leto), v jako neugodnem razmerju s številom obrtnikov, ki se priklase (okroglo 13.000). Vzroka je iskati v tem, da se mnogokrat precenjuje pomen teh dobav. Vzemimo, da more črevljar z ročnim delom izgotoviti en par vojaških črevljev na dan. Potemtakem bi vsa malemu obrtu prepuščena dobavna množina le 200 osebam dala opraviti celo leto. Stroški materijala za par črevljev (dobavna cena: 942 K) so, kakor je pokazal poskus obrtnega pospeševalnega urada, pri nakupu v malem (753 K) tako veliki, da ostane črevljarju pri ročnem delu okoli 2 K kot plačilo dela. Iz tega sledi, da posamezniku udeležba pri teh dobavah ne prinaša veliko koristi. Le dobro organizirana združba, ki dobi večje naročilo, more blago pod bistveno ugodnejšimi pogoji proizvesti in primeroma večji dobiček doseči. Tudi stroški za vložitev ponudbe, za preskrbitev vzorcev, za oddajo itd. se porazdele tu na večjo dobavno množino, dočim se razen tega zmanjšajo proizvodbeni stroški vsled skupnega nakupa usnja in vsled porabe strojev. Taka združba črevljarjev bo tudi laže dobavila blago, izdelano natanko po vzorcu.

Ugodnejše je stališče jermenarjev in sedlarjev. Leta 1900. je enemu prosilcu pripadlo povprečno naročilo za 600 K.

(Konec prih.)

Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko.

(Konec.)

Zbornični svetnik g. Josip Lenarčič je poročal o prošnji trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani za podporo. Prečitavši prošnjo društva »Merkur«, je poročevalec na podlagi pravil navedel namen in smoter »Merkurja«. Najboljši dokaz, da ima društvo resno voljo in krepko agilnost, je dejstvo, da je že nekaj mesecev po ustanovitvi pričelo z izdajo mesečnika z naslovom »Narodnogospodarski Vestnik«, katerega so pozdravili interesirani krogi z zadovoljstvom. Sodba vseh je edina v tem, da je list res strokoven. V doslej izšlih številkah je bilo objavljeno lepo število izbornih člankov narodnogospodarske vsebine. List je tembolj dobro došel, ker doslej nismo imeli lista take stroke; zato pa bi bilo obžalovati, ako bi moralo društvo spričo gmotnih zaprek prenehati z izdajanjem. »Narodnogospodarski Vestnik« je list, ki je v dotiki z zbornico; sicer ni njeno glasilo, ali zbornici je gotovo v prid, ako ima na razpolago list, v katerem more obširneje objavljati svoja poročila in druga naznanila, ki tangirajo trgovino in obrt. Poročevalec je toplo priporočil prošnjo in predlagal v odsekovem imenu, da je društvu »Merkur« nakloniti enkratno podporo v znesku 400 K. Zbor. svetnik g. Ivan Baumgartner je dejal, da je po njegovem mnenju posebne vrednosti, ako so zbornici odprti predali strokovnega lista, saj je tako mogoče poučiti širše občinstvo o zborničnem delovanju ter vzbuditi zanimanje za zbornico. Govornik želi, naj bi se izdal list v slovenskem in nemškem jeziku, in sicer po dvakrat na mesec. Ako bi bilo društvo »Merkur« pripravljeno ustreči izraženi želji, bi govornik votiral tudi znatnejšo podporo. Poročevalca g. Josipa Lenarčiča veseli, da se je gospod predgovornik izrekel za podporo. Ako bi bilo denarno stanje »Merkurja« ugodnejše, ne bi ugovarjal predlogu g. Baumgartnerja, da se list izdaja v dveh jezikih, tako pa ne gre delati društvu novih težav s tem, da se veže subvencija na izpolnitev gotovih pogojev. Zbor. svetnik gosp. Ivan Baumgartner pravi, da slabo gmotno stanje ravno kaže, da ni veliko naročnikov; finančni položaj društva pa bi se gotovo izboljšal, ako bi se list izdal v obeh deželnih jezikih, ker bi se ob taki premembi povečalo število naročnikov. Treba je, da se razširi število bralcev, k temu bi izdaja v dveh jezikih največ pomogla. Nemcem bi bilo tako mogoče, da se priuče slovenskim strokovnim izrazom. Govornik vedno rad glasuje za podpore napravam, ki morejo pospešiti trgovino in obrt. V pričujočem primeru gre za dobro in koristno stvar, zato predlaga 500 K podpore pod pogojem, da se prične list izdajati v nemškem in slovenskem jeziku. Zbor. svetnik g. Andrej Gassner z vnemo podpira predlog predgovornika. Po nekaterih opombah poročevalca je prešla zbornica h glasovanju in sprejela odsekov predlog, da je društvu »Merkur« nakazati enkratno podporo v znesku 400 K.

Zbor. svetnik g. Josip Lenarčič je poročal o zborničnem proračunu za leto 1902. Redna potreb-

ščina, ki obsega 19 postavk, znaša 43541 K; poleg te je vzeti v proračun vsled ukaza trgovskega ministrstva z dne 18. julija 1882 l., št. 2229, ki normira sestavo zborničnega proračuna, 25%no blagajnično zalogo v znesku 10875 K, celotna potrebščina torej znaša 54416 K. Referent je obširno pojasnil posamezne postavke proračuna, jih primerjal s postavkami preteklega leta in navedel vzroke, zakaj so posamezne deloma večje, deloma nižje. Skupno pokritje znaša 440 K, to so obresti naloženih glavnih in pa takse za registriranje znamk in vzorcev. Primanjkljaj znaša torej 53976 K. Poročevalec je predlagal v odsekovem imenu: Slavna zbornica naj odobri proračun in naj sklene, da je v delno pokritje potrebščine za l. 1902. pobirati $3\frac{1}{2}\%$ tno doklado od splošne pridobnine in pridobnine od javni računodaji zavezanih podjetij. Poslej se je razvila živahna debata, v katero so posegli zbor. svetniki gg. Baumgartner, Luckmann ter referent Josip Lenarčič. Zbor. svetnik g. Baumgartner je predlagal, naj se vzame mesto 25% blagajnične zaloge le 10% v proračun, tako bi zadostovala 3% tna doklada. Zbor. svetnik g. Karel Luckmann je govoril proti odsekovim predlogom in se zlasti izrekel za to, da se v proračunu črta znesek 5000 K, ki je odmenjen v fond za bodočo višjo trgovsko šolo v Ljubljani, češ, naj skrbi nova zbornica za višjo trgovsko šolo, to pa tembolj, ker baje poteče še mnogo vode, predno se ustanovi ta zavod. Poročevalec g. Josip Lenarčič je odgovarjal predgovornikom in z ozirom na predlog g. Baumgartnerja dejal, da ne gre vstaviti v proračun kratkomalo 10%ne blagajnične zaloge mesto 25% tne; v tem pogledu so zbornici roke vezane, ker ukaz trgov. ministrstva z dne 18. julija 1882 l., št. 2229, kategorično normira 25% tno blagajnično zalogo. Odgovarjajoč zbor. svetniku g. Luckmannu, je poročevalec dejal, da gospodu Luckmannu višja trgovska šola še vedno ni pri srcu. Toda njegov ugovor vendar ne more biti resen, potem ko je zbornica v slovesni seji storila osnovni sklep. Naj bi bil oni sklep le komedija na zunaj? Kakor razmere danes kažejo, se ne more trditi, da se akademija ne oživetvori, narobe, ustanovitve, oziroma otvoritve je pričakovati v kratkem. Merodajni faktorji so nam naklonjeni in nadejati se je za gotovo prispevkov od ministrstva, dežele Kranjske ter mesta Ljubljane; zlasti v ministrstvu so nazori taki, da enake namere radovoljno podpira. Izvajanjem g. poročevalca je sledilo glasovanje. Predloga gg. Baumgartnerja in Luckmanna sta bila odklonjena, nato je zbornica z vsemi proti trem glasovom odobrila proračun in sprejela odsekov predloge.

Poslej je poročal zbor. svetnik g. Ivan Baumgartner o pokojninskem zavarovanju zasebnih uslužbencev. Poročevalec je omenil, da je zbornica priredila dne 10. novembra 1901. l. anketo z namenom, da čuje mnenje interesiranih krogov o tem predmetu. Žal, da ni bila udeležba pri anketi taka, kakor bi bilo pričakovati spričo toliko važnega predmeta, kakor je penzijsko zavarovanje. Zlasti je obžalovati, da so se industrialci v tako malem številu odzvali; domnevalo se je in pričakovalo, da pridejo prav zastopniki naše industrije in povedo svoje mnenje, saj so ti posebno tangirani. Govornik je nato spominjal, da je zbornica

že leta 1885. odposlala na trgovinsko ministrstvo posebno peticijo, v kateri se je izrekla za kumulirano zavarovanje za starost, nezgode, onemoglost. Nato se je pečal govornik obširno z načrtom zakona o pokojninskem zavarovanju zasebnih uslužbencev in nekaterih nastavljenecv v javni službi. Grajal je pred vsem postopanje vlade, ki je predlogo o pokojninskem zavarovanju kratkomalo predložila državnemu zboru in pozneje šele na posebno prošnjo dala tudi gospodarskim korporacijam priliko, da obrazlože svoje mnenje. Potem je poročevalec navedel glavne določbe načrta. Po zakonskem načrtu so zavarovanju podvrženi vsi zasebni nastavljenci z mesečno ali letno plačo, ki so izpolnili 18. leto in njih službeni prejemki pri enem delodajalcu znašajo vsaj 600 K na leto, nadalje oni nastavljenci v javnih službah, ki nimajo normalne pravice do penzije za starost in onemoglost niti za svojo osebo niti za ostale svojce, izvezeti pa so nastavljenci v dvorni in državni službi ter tudi nastavljenci kake državne naprave. Izvzete so nadalje take moške in ženske osebe, ki vstopijo šele po dovršenem petdesetem, oziroma štiridesetem letu v službo, s katero je zvezana dolžnost pokojninskega zavarovanja; izvzete so nadalje osebe, ki opravljajo poselska dela. V § 3. načrta so zavarovanju podvržene osebe z ozirom na njih službene prejemke razdeljene v tri vrste. V prvi vrsti so tiste osebe, katerih letni službeni prejemki ne presegajo vsote 1200 K, v drugi vrsti osebe z letnimi prejemki 1200 K do 2400 K in v tretji vrsti tiste, katerih službeni prejemki znašajo nad 2400 K. Postranske prejemke je vračunati, tako na primer naturalno stanovanje s 15% gotove plače. Zavarovancem gre pravica do rente za onemoglost in starost ter pravica do podpore za brezposelnost, vdovi zarovančevi pristoji pravica do rente, otroci dobe vzgojne doneske, eventualno dobi vdova zase in za otroke enkratno odpravnino. Po § 5. načrta dobe zavarovanci pravico do rente za onemoglost in do podpore za čas brezposelnosti šele po preteku 60 mesecev, potem ko so pričeli vplačevati zavarovalnino; isto velja o vzgojnini in renti, ki gre vdovam zavarovancev. Pravico do starostne rente zadobe zavarovanci šele po preteku 480, zavarovanke po preteku 420 donosnih mesecev. V gotovih primerih se sme čakalna doba skrajšati. Renta za čas onemoglosti znaša pri zavarovanih prve plačilne vrste na leto 600 K, v drugi plačilni vrsti 900 K, v tretji plačilni vrsti 1200 K. Pravico do rente za invalidnost nastane brez obzira na starost invalidnega zavarovanca. Za invalida pa je smatrati onega, ki vsled telesne ali duševne bolezni ne more več opravljati del, katera mu nalaga njegov poklic. Pravica do invalidnostne rente preneha s smrtjo upravičenca in pa če preneha onemoglost. Starostna renta znaša v prvi plačilni vrsti 900 K, v drugi 1350 K, v tretji 1800 K na leto. Pravico do starostne rente dobe moški zavarovanci po izpolnjenem petinšdesetem, ženski po izpolnjenem šestdesetem letu. Za brezposelnost dobi zavarovanec kot podporo mesečno dvanajsti del invalidnostne rente; podpora se daje največ 15 mesecev, toda le pod naslednjimi pogoji: 1. ako zavarovanec svoje zadnje službe ni prostovoljno zapustil ali pa ni bil odpuščen zaradi velikega zanemarjanja svojih dolžnosti; 2. ako dokaže, da je brez dohodkov; 3. ako

v teku 3 mesecev po odpustitvi ne najde nove službe. — § 17. zakonskega načrta odmerja penzije vdovam zavarovancev, in sicer določa za prvo plačilno vrsto 300 K, za drugo plačilno vrsto 450 K, za tretjo 600 K. Pravico do penzije pa zadobe vdove le tedaj, ako je od ženitve preteklo vsaj eno leto in se je zavarovanec oženil, predno je izpolnil 50. leto, ter vdova ob času moževe smrti ni bila po lastni krivdi sodno ločena. Vzgojnina znaša za vsako dete 10% tiste invalidnostne rente, katero je užival ali bi bil užival zamrli zavarovanec, ako bi bil ob času smrti postal invaliden. Enkratna odpravnina znaša 50% one invalidnostne rente, do katere bi bil imel pravico umrli zavarovanec. Pravico do enkratne odpravnine imajo vdova in otroci takih zavarovancev, ki so umrli, predno je potekla čakalna doba. Potrebščino za starostne rente ter penzije za vdove zavarovancev je pokrivati s fiksnimi premijami, katere plačujejo delodajalci in pa zavarovanci. Potrebščino za invalidnostne rente, za podpore ob času brezposelnosti, za vzgojnine in odpravnine pa je pokrivati z dopolnilnimi prispevki, katere donajajo delodajalci, ako ni na razpolago upravnih prebitkov. Fiksne premije, katere je plačevati mesečno v naprej, znašajo v prvi plačilni vrsti za zavarovanca 3 K, za delodajalca 4,5 K, v drugi plačilni vrsti za zavarovanca 6 K, za delodajalca 6,75 K, v tretji za zavarovanca 9 K, za delodajalca 9 K. Premije plačuje delodajalec, zato pa si sme odtegovati dotične zneske ob izplačevanju plač. Zavarovanje prevzame poseben penzijski zavod, ki ima svoj sedež na Dunaju. §§ 40. in sledeči določajo organizacijo tega penzijskega zavoda. Sklepni paragrafi govore o razsodišču, o državnem nadzorstvu in navajajo prehodne določbe. — V nadaljnjem poročilu je omenjal poročevalec, da načrt prinaša le majhnemu krogu vseh onih oseb, ki so potrebne preskrbe ob času starosti in onemoglosti, ugodnosti starostne preskrbitve. Razloženi načrt je nedostaten in nesprejem. Govornik je za to, da se uvede splošno obvezno zavarovanje vseh delavskih slojev, zlasti tudi javnih uslužbencev, in sicer za bolezen, nezgode, invalidnost in starost. K takemu preskrbovanju pa naj prispevajo tudi država in dežele. Da se stroški laže zmorejo, naj se odpravi sedanj sistem, po katerem je za potrebne rente zložiti ves kapital, in naj se uvede dokladni sistem, po katerem je vsako leto vplačevati le toliko premije, da se pokrije vsakoletna potrebščina. Poročevalec je potem poudarjal, da je zbor svetnik g. Lenarčič pri anketi zastopal še širši predlog, ki ima v mislih vse-splošno preskrbo za bolezen, starost, onemoglost in brezposelnost. Naposled je predlagal, naj se zbornica — vztrajajoč na stališču, ki ga je zavzela l. 1885., ko se je izjavila o načrtu zakona o zavarovanju zoper nezgode — izreče v poročilu do ministrstva za to, da je kumulirati vse zavarovalne stroke; vladno predlogo je odkloniti, ker je po svoji separatistni sestavi le ovira enotnega zavarovanja vseh delavcev in uslužbencev. Posebno nedostaten je načrt zato, ker se je država ognila vsakega prispevka, zato pa se že itak težko obremenjenim delodajalcem v načrtu nalagajo nova težka bremena. Obenem je referent predlagal, naj se njegovo poročilo in pa poročilo tovariša Lenarčiča na anketi dne 10. novembra 1901 natisneta in priložita poročilu na

trgovinsko ministrstvo; nadalje je poslati ti poročili drugim zbornicam. — Po nekaterih opazkah zbor. svetnika gospoda Josipa Lenarčiča je bil odsekov predlog soglasno sprejet.

Na predlog zbor. svetnika g. Friderika Pauerja so se točke 11., 13. in 14. dnevnega reda zaradi pozne ure odstavile z dnevnega reda in prepustile predsedstvu v rešitev. Potem je poročal zbor. svetnik g. Josip Luckmann o vlogi dunajske zbornice glede reda po kaznilnicah. Poročevalec je razjasnil vprašanje vsestransko in predlagal, naj zbornica stavi pri ministrstvu iste zahteve kakor dunajska zbornica. (Pripominjamo, da smo prinesli v zadnji številki »Narodnogospodarskega Vestnika« vsebino vloge dunajske zbornice in ondi tudi navedli stavljene zahteve.) Predlog poročevalca je bil soglasno sprejet s pristavkom zbor. svetnika g. Pauerja, da je prositi ministrstvo, naj po možnosti uporablja kaznjence za zunanja dela.

Ko je zbor. predsednik g. Josip Kušar zahvalil zbornične svetnike za njih požrtvovalno in vztrajno delo in izrazil željo, da se v novi zbornici zopet snidejo k novemu delu, je zaključil sejo ob 1/26. uri popoldne.

Razsodbe obrtnih sodišč.

VII. Ako pomaga delavec ene tvrdke le iz prijaznosti delavcu konkurenčne tvrdke izgotoviti delo, ki se temu ni posrečilo, to še ni vzrok za odpust po § 82., črki d in e o. r.

(Razsodba obrtnega sodišča v Rajhenbergu z dne 14. aprila 1900.)

Zoper tožbo na povračilo mezde za čas odpovednega roka navaja obtožena tvrdka, da je bil odpust brez odpovedi opravičen, ker je tožnik delal pri konkurenčni tvrdki in s tem zlorabil delodajalčevo zaupanje.

Tožbenemu zahtevku se je ugodilo.

Razlogi: Dokazano dejstvo, da je tožnik delavcu konkurenčne tvrdke svojega delodajalca iz kolegijalnosti štiri dni po več ur v delavnici tega delavca pomagal izgotoviti neko delo, ne da bi ga bila konkurenčna tvrdka najela ali plačala, je sicer — če ni bil vprašan delodajalec za dovoljenje — graje vreden prekršek dolžnosti, zlasti ker je bilo tožnikovo delo v prid ne samo tovarišu, kateremu je pomagal, ampak je posredno koristilo tudi konkurenčni tvrdki in je zategadelj bilo primerno, da neugodno vpliva na zaupno razmerje med delodajalcem in delavcem, ki mora v interesu obeh ostati neomajano.

Nasprotno pa tožnikovo dejanje ni bilo tako, da bi se smelo sklepati na razloge § 82. o. r., ki upravičujejo v takojšnji odpust. Kajti pravnih znakov § 82., črke d o. r. dokazano dejstvo ne obsega povsem, ker nedostaje v zakonu zahtevane kaznivosti, dasi je bilo tožnikovo postopanje tako, da je moglo omajati zaupanje delodajalčevo do delavca; tožnikovo dejanje se tudi po § 82., črki e o. r. ne more smatrati kot vzrok za odpust, ker se iz tožnikovega dejanja ne da sklepati, da je tožnik izdal kupčijsko ali obratno skrivnost tožene tvrdke, in ker je tožnik delo, katero

mu očita tožena tvrdka, opravil v svojih prostih urah. Delo se je tikalo predmeta, katerega tožena firma ne izdeluje, zato pa tudi onega dela ni smatrati za izvrševanje postranskega obrta, ker pred vsem nedostaje obrtnega značaja, še manj pa je delo smatrati za obrtu tožene tvrdke škodujoče opravilo.

Tožnikov zahtevek je torej opravičen po § 84. o. r.

VIII. Prikrivanje delodajalcu napravljene škode še ni samo zase vzrok za odpust po § 82., črki d o. r.

(Razsodba obrtnega sodišča v Rajhenbergu z dne 5. maja 1900.)

Tožnik (kamenotiskar), ki je bil brez odpovedi odpuščen, zahteva povračila za osemndnevni odpovedni rok.

Tožena tvrdka trdi, da je bila po § 82., črki d o. r. upravičena, tožnika takoj odpustiti iz službe.

Tožnik je namreč dal, čeprav se mu je bilo natančno povedalo, koliko odtiskov je napraviti, za 120 pol kartnega papirja za tisk več tiskati in je potem nadštevilne tiskane pole poskril med netiskanimi papirji. Tako je povzročil toženi tvrdki vsled zanemarjanja dolžnosti škodo, kajti kar je bilo tiskanega nad običajno število, se ni moglo v denar spraviti. Vrhutega je storjeno škodo na kazniv način prikril in se je torej zaupanja svojega delodajalca nevrednega izkazal.

Tudi poprej je že enkrat ubil gravurni kamen in tudi ta slučaj prikril tvrdki. Tožnik je priznal resničnost te trditve.

Tožena tvrdka je bila obsojena v zmislu tožbenega zahtevka.

Razlogi: V zmislu § 82., črke d o. r. ni bilo vzroka za odpust, ker je nedostajalo na tem zakonitem mestu zahtevanega momenta »kaznivosti«, t. j. da ni bilo povoda za kazenskopravno preganjanje zadržanega dejanja.

Celo tožena tvrdka ni trdila, da bi bil tožnik iz zlobnosti poškodoval njeno lastnino.

Ker tudi sicer ni bilo povoda za razvezo delovne pogodbe brez odpovedi, je bil tožbeni zahtevek po § 84. o. r. utemeljen.

IX. Delavec ni upravičen braniti se dela, če se sicer ni več uporabljal pri delu, za katero se je bil pogodil, ampak pri delih, ki so z dogovorjenim delom v zvezi ali so mu vsaj podobna. Braniti se takega dela ali pa popustiti tako delo je smatrati kot vzrok za odpust po § 82., črki f o. r.

(Razsodba obrt. sodišča v Rajhenbergu z dne 29. marca 1899.)

Tožnik je bil pri toženi tvrdki nastavljen kot kočijaž, in sicer, kakor je dokazano, kot delavec (ne kot posel). Dne 23. marca 1899. l. je bil odpuščen iz službe in zahteva, da se mu plača mezda za 14dnevni odpovedni rok. Tožena tvrdka se brani dati odškodnino in trdi, da je bil voz, pri katerem je imel tožnik posla, prodan in da se je tem povodom dalo tožniku na voljo, ali takoj zapustiti službo ali pa, če zahteva, da se je držati odpovednega roka, med tem časom opravljati druga, tudi v kočijaško stroko spadajoča dela, kar je tožnik odklonil in takoj izstopil iz službe.

Tožba se je zavrnila.

Razlogi: Dognano je, da se je pogodil 14dnevni odpovedni rok, katerega bi se morala oba pogodnika držati. Kakor je bila tožena tvrdka po pogodbi zave-

zana, plačati tožniku mezdo za odpovedni rok, tako je bila dolžnost tožnikova, med tem rokom nadalje opravljati svojo službo pri toženi tvrdki.

Če ni bilo mogoče, da bi bil tožnik med tem časom opravljal samo kočijaška dela, ker se je prodal voz, katerega je imel dotlej v oskrbi, so se mu vendar po pravici lahko poverila taka dela, katera navadno opravlja kočijaž. Kajti kočijažovo delo ne obstoji le v tem, da oskrbuje in vodi vprego, marveč mora tudi snažiti, nakladati, razkladati, opravljati pota. Vsa ta dela bi bil tožnik tudi po prodaji njemu izročene voza lahko izvrševal in ne bi se jih bil smel braniti, ker ne zahtevajo niti posebnih strokovnih zmožnosti, niti praktične izurjenosti, ampak spadajo v delokrog kočijažev, ali so vsaj kočijažu primerna.

Če se je torej tožnik branil teh del ali je, ne da bi bil počakal, kakšno delo se mu bo dalo, popustil delo, se je to neopravičeno zgodilo in povzročilo po § 82., črki f o. r. vzrok za odpust.

X. Pljučne jetike ni smatrati za strašilno bolezen. (§ 82., črka h o. r.) Če se je pozval delavec že po odpustu, naj dela še nadalje do preteka odpovednega roka, je tak poziv brez pomena.

(Razsodba obrtnega sodišča na Dunaju z dne 24. okt. 1899.)

Tožnik F. J. izjavlja, da je dne 7. sept. 1899. l. vstopil pri tožencu H. B. kot mizarski pomočnik v službo za tedensko mezdo 10 gld., ne da bi se bila dogovorila glede odpovedi. Dne 23. septembra 1899. l. je bil brez vzroka odpuščen, zategadelj zahteva zakonito odškodnino v znesku 20 gld.

Toženec prizna tožnikove dejanske navedbe za resnične, toda trdi, da tožnik ni bil brez vzroka odpuščen, ker ima pljučno jetiko, ki ni le gnusna in strašilna bolezen, ampak tudi provzročja, da je delavec nezmožen za dogovorjeno delo.

Dalje trdi toženec, da je tožniku, ko je zahteval, da se je držati odpovednega roka, takoj dovolil, naj opravlja svoje delo, dokler ne poteče odpovedni rok; tožnik pa je tedaj zavrnil ponudbo.

Tožbenemu zahtevku se je ugodilo.

Razlogi: Premotrivajoč, ali se more v tem primeru govoriti o vzrokih za takojšnji odpust po § 82., črkah b in h o. r., je sodišče uvaževalo, da se bolezen, o kateri je govor, sploh in posebno v začetnem stadiju, kakor se je konstatiral pri tožniku, ne more prisoditi lastnost »strašilne« bolezeni, kakršne so le take bolezeni, ki imajo vidne, gnus vzbujajoče znake ali pa so zelo nalezljive; bolezen na pljučih je v tem slučaju sicer povzročila, da je pešala delavna moč, nikakor pa ni bila nje posledica »nezmožnost za delo«. Sploh pa bolezen ne more povzročiti nezmožnosti v zmislu § 82., črke b o. r., ker § 82., črka h o. r. posebej skrbi za slučaj, če je kdo po nezadoleni bolezeni postal nezmožen za delo. Taka bolezen je šele tedaj, če traja čez 4 tedne, vzrok za takojšnji odpust; v pričujočem primeru torej ni bilo zakonitih vzrokov za odpust, kakor je trdil toženec.

Pa tudi na nadaljni ugovor, da tožnik sam ni hotel sprejeti dovoljenega 14dnevnega odpovednega roka in da je s tem izgubil pravico do odškodnine, se ni bilo ozirati, ker je po izjavi priče E. H. dokazano, da je toženec ponudil odpovedni rok šele takrat,

ko je bil tožnik po odpustitvi in vročitvi delavskih bukvic zahteval, naj se mu izplača mezda za 14dnevni odpovedni rok, torej v času, ko je bilo pogodbeno razmerje definitivno razvezano in je tožnik lahko poljubno predlog sprejel ali odklonil.

XI. Pomožni delavec, katerega je službodajalec razžalil s psovki in z očitanjem kazni, katero je bil prestal, je upravičen razvezati delovno razmerje. Te pravice tudi ne izgubi, če se je, zavračaje čast žaleče napade, vedel sicer nespodobno, toda ne hudo razžaljivo. (§§ 82., črka g, 82. a, črka b in 84. o. r.)

(Razsodba obrtnega sodišča v Brnu z dne 10. jan. 1899.)

Tožnik (knjigovezni pomočnik) je prišel v zadnjih osmih dneh odpovednega roka v prepir s svojim mojstrom, kateri ga je pri tej priliki pred pričami psoval z besedami »pritepenec, ušivi knjigovezni pomočnik, svinja« i. e. in mu očital kazni, katero je že bil prestal pri sodišču. Zategadelj je takoj izstopil in tožil na odškodnino mezde za ostali odpovedni rok. Toženec je predlagal, da se tožba zavrne, ugovarjajoč, da je tožnik razgrajal, ob mizo tolkel in ga zmerjal. Priča R. P. je izpovedal, da je tožnik, od navedenih psovok razjarjen, udaril ob mizo in odgovoril: »Vi boste morda še tudi uši iskali!«

Toženec je bil obsojen na povračilo mezde za ostali odpovedni rok.

Razlogi: Toženec je s tem, da je pred pričami psoval tožnika in mu očital že prestano kazni, nedvojbeno zagrešil težko razžaljenje časti proti tožniku. Tožnik je bil torej upravičen, zapustiti delo še pred pretekom odpovednega roka (§ 82. a, črka b o. r.) in zahtevati povračilo mezde za ostali odpovedni rok. (§ 84. o. r.)

Te pravice nikakor ni izgubil s tem, da se je tudi sam vedel na žaljiv način proti mojstru, kajti po izpovedbi priče R. P. je tožnikovo postopanje smatrati za prenagljen odpor proti razžaljivim napadom toženca, ne pa za težko razžaljenje časti toženca, katero bi tega upravičevalo v odpust.

XII. Pomožni delavec nima pravice tožiti na odškodnino, če je sicer imel vzrok za razvezo delovnega razmerja (ker se mu ni dovolil nedeljski počitek), pa je sam dal povod za opravičen odpust (vsled hudega razžaljenja časti). (§§ 82., črka g, 82. a, črka d, 84. o. r.)

(Razsodba obrtnega sodišča v Brnu z dne 22. febr. 1899.)

Dne 19. februarja 1899 (nedelja) je zahteval pekovski pomočnik A. M. od svojega mojstra S. S., naj se drži predpisov o nedeljskem počitku in mu dá nedeljo prosto. Ko je mojster zavrnil zahtevo, mu je A. M. naredil škandal, psoval na surov način njega in njegovo ženo in nazadnje tiral prepir tako daleč, da je bilo treba poslati po stražnika.

A. M. je s tožbo zahteval mezdo za odpovedni rok, trdeč, da je imel vzrok zapustiti delo, ker se mu je zabranil nedeljski počitek.

Toženi mojster je omenil psovok, s katerimi je tožnik njega in njegovo ženo zmerjal, in se skliceval na to, da je imel vsled tega psovanja pravico odpustiti tožnika, zategadelj je predlagal, da se tožba zavrne.

Tožba se je zavrnila.

Razlogi: Iz predstojećih izpovedb obeh strank je razvidno, da je toženec prekršil važna določila delovne pogodbe s tem, da je zabranil nedeljski počitek (§§ 72 in 75 o. r.), tožnik pa zagrešil težko razžaljenje časti proti službodajalcu in njega ženi s tem, da je psoval tožnika in njega soprogo.

Zategadelj je bil toženec v zmislu § 82. črka g o. r., tožnik pa po § 82 a, lit. d o. r. upravičen v takojšnjo razvezo delovnega razmerja brez odpovedi, ali pa, če se to v negativni obliki izreče, ni imela nobena stranka pravice zahtevati, da se pravilno odpove delavna pogodba in da se je držati pogojenega odpovednega roka.

Če pa nobena stranka ni imela pravice zahtevati odpovedi, se tudi nobeni stranki ne more prisoditi pravica do odškodnine, zaradi tega, ker se ni pazilo na odpoved. Popolnoma v soglasju s tem je določba § 84 o. r., po katerem zavisi pravica do odškodnine izrecno od odpusta, za katerega ni bilo povoda, ali pa od nezakonitega postopanja delodajalca, torej izključuje v prvem kakor v drugem slučaju krivdo delavca.

Odškodninski zahtevek tožnika do mezde, ki se opira na §§ 82. a, črka d in 84 o. r., ni v zakonu utemeljen in ga je bilo torej zavriniti.

Društvene vesti.

II. redni občni zbor slovenskega trgovskega društva „Merkur“ se je vršil ob precejšnji udeležbi v nedeljo, dne 26. januarja, v društvenih prostorih v »Narodnem domu«. Za predsednika občnemu zboru je bil soglasno izvoljen g. Kostevc, ki je nato vse navzočne člane pozdravil, konstatiral sklepčnost ter otvoril občni zbor. V prvi vrsti se je spominjal umrlega društvenega podpredsednika g. Kersnika, kateri je do svoje smrti neumorno deloval v procvit društva, vodil seje pripravljalnega odbora, ustanovni shod in I. občni zbor. V znak sožalja so vstali vsi navzočni. Nato je prešel predsednik na društveno delovanje ter omenil, da je društvo letos sicer napredovalo, obenem pa je izrekel željo, da bi se še večji uspeh mogel pokazati na prihodnjem občnem zboru. Zlasti je polagal na srce, da naj vsak posameznik deluje v prid društva, ne pa da bi se člani zanašali samo na odbor, ki tudi vsega ne more storiti. Za njim je poročal za tajništvo g. Lindtner o društvenem delovanju nekako tako-le:

Zanimanje, ki se je vsestransko, a osobito v vrstah nastavljenecv kazalo ob porodu našega društva, je vzbudilo mnogo nad, da se povzpne slovensko trgovstvo sčasoma na višjo stopnjo, nego jo zavzema doslej, na stopnjo, primerno splošnemu današnjemu razvoju in pomenu trgovine. Krepko in navdušeno so se pozdravljali govori, v katerih se je vzklikalo po organizaciji. Pričakovalo se je upravičeno, da bo naše društvo, ki so ga ti klici spravili v življenje, imelo trdno podlago in trajno oporo v vrstah tistih, za katerih koristi se je osnovalo; in nihče bi ne bil na ustanovnem shodu in na prvem občnem zboru odrekal društvu življenske moči, saj so vendar bili ustanovitelji društva tisti, ki so organizacije najbolj želeli. Danes sicer društvu istotako ni odrekati življenske moči, kakršne mu je treba, da prospeva, vendar pa je konstatirati z žalostjo, da je ostalo od onih, ki so društvo ob njegovem porodu toplo pozdravljali, le še majhno krdelce. Res je težko človeku, ki je vprežen v delo od ranega jutra do pozne noči, še kaj delovati, in sicer delovati v prid skupnosti, osobito, ako se uspehi delovanja ne pokažejo takoj. Vendar, če ni mogoče temu ali onemu pozitivno delovati, naj vsaj dotično akcijo, ki je njegovemu stanu v prospeh, podpira drugače. Agitacije, katere potrebuje vsako novo društvo največ ob pričetku, ni bilo pri našem društvu že izprva mnogo, a pozneje prav nič.

Ne bilo bi se torej čuditi, ako bi društvo že ginevalo, ko je komaj nastalo. S propadom društva pa bi napravili ne le velik korak nazaj, nego onemogočili bi si skoraj ustanovitev enakega društva za bodoči čas, ker bi se vsakdo pomišljal, iznova pričeti akcijo, ki se prej ni obnesla.

Težko je bilo torej stališče odbora, od katerega se je vse pričakovalo, ki pa je zasledil le malo podpore v članih in v trgovstvu sploh. To se mi je zdelo potrebno najprej omeniti, in sedaj naj poročam o delovanju odborovem.

Omeniti je pred vsem izredno požrtvovalnost našega predsednika, cesarskega svetnika Ivana Murnika, ki je prevzel častno mesto v našem društvu, dasi mu vsled bolezni ni dano, da bi aktivno posegal v delovanje, vsled česar je iznova ponujeno kandidature letos spočetka odklanjal in le na opetovano prigovarjanje zopet prevzel. Dalje bodi omenjeno, da je mož, od katerega smo pričakovali največ dela v odboru društva, Ferdo Kersnik, pričel bolehati že po prvem občnem zboru, ki ga je bil izvolil za podpredsednika. Bolezen, katere kal je nosil v sebi že dolgo prej, ga je tudi pokopala: umrl je 4. novembra 1901. Odbor je izgubil z njim, smelo trdimo, največjo oporo, in pri vsaki odborovi seji smo čutili, kako nam ga manjka. Bodi časten spomin blagemu rajniku, ki mu gre največ zaslug za ustanovitev »Merkurja«! Odboru je bil torej že spočetka prizadet hud udarec, kateremu je pa sledilo še mnogo drugih nepravil. Od 20 odbornikov jih je natihoma odstopilo med letom 7.

Kako si je odbor delo razdelil, je že znano iz »Narodnogospodarskega Vestnika«. Ustanovili so se za razna polja društvenega delovanja: redakcijski odsek, šolski odsek, posredovalni odsek za službe, pevski odsek in veselčni ter zabavni odsek.

Delovanje šolskega odseka se je omejevalo v preteklem letu edino na poučna predavanja. Odbornik dr. V. Murnik je razpravljal v svojih zanimivih predavanjih o trgovini sploh in o nje narodnogospodarskem pomenu. Predavanja so bila vsakokrat zelo dobro obiskana. Požrtvovalnemu predavatelju se izreka na tem mestu topla zahvala.

Kar se tiče delovanja posredovalnega odseka, je omeniti, da se je semtertja posredovalo pri nastavljanju novih moči, oziroma ob iskanju služb. Da pa se ni več storilo in da se ni ustanovila prava posredovalna pisarna za trgovske nastavljenice, je bil glavni vzrok, kakor je že bilo omenjeno, ta, da namreč ni bilo pravega zanimanja za društvo in vsled tega tudi ne za njegove naprave.

Pevski odsek ni imel lani nič posla, ker se je ustanovitev pevskega zbora v društvu preložila na poznejši čas, ko bo društvo gmotno bolj podprto. Za ustanovitev zbora in za njegovo vežbanje bi se bilo moralo žrtvovati dokaj novcev, katere pa je odbor porabil rajši v pokritje nujnejših potreb.

Veselili in zabavali se v preteklem letu nismo in zategadelj nam o dotičnem odseku tudi ni ničesar poročati. Odbor pa je pač mnenja, da bo v prihodnjem društvenem letu obratni pozornost tudi na to vrsto delovanja, ker je to deloma dobro agitacijsko sredstvo ter deloma tudi velik finančni faktor društva.

Končno naj preidem na redakcijski odsek, ki je v minolem letu v prospeh društva največ deloval. V uvodnem članku prve številke »Narodnogospodarskega Vestnika«, ki je izšla 10. maja 1901. l., je razvit program delovanja za tolikrat poudarjano stremljenje po izobrazbi in organizaciji v trgovskem in obrtnem stanu. Mnogo je bilo borb, tako glede oblike kakor radi njegove smeri. Kako je javnost list sprejela, bodi prepuščeno njeni sodbi. Odbor upa, da je listu obstanek osi-guran, ako bo le društvo finančno dobro podprto. Da pa je ta list, in sicer tak, kakršen je, prepotraben za društvo, o tem odbor ne dvomi ter se tudi nadeja, da je članstvo v tem oziru z njim enakega mnenja.

Uredništvu »Narodnogospodarskega Vestnika« in vsem požrtvovalnim pisateljem, kateri zvečine honorarjev za svoje spise niso zahtevali, se izreka najiskrenejša zahvala! Naj bi ostali tudi nadalje zvesti sotrudniki započetega dela v korist slovenskemu narodnemu gospodarstvu.

Apelira pa odbor pri tej priliki na vse trgovstvo, naj agitira za list; kajti čim več naročnikov mu bo, tem ceneje bo izhajal in tem boljše gradivo bo prinašal. Apelira odbor dalje

tudi na trgovstvo, naj inserira pridneje v »Narodnogospodarskem Vestniku« nego doslej, ker je v tem listu pravo mesto za trgovsko stvar in za nje reklamo. Da izpodbudi odbor trgovstvo za inseriranje, bo cene inseratom v prihodnjem letniku znatno znižal, dasi z ozirom na vrsto lista sedaj nikakor niso pretirane.

S tem bi bilo torej delovanje društva v preteklem letu z ozirom na razdelitev dela po odsekih v glavnih potezih opisano. Bodi pa tudi še omenjeno, da je odbor v mnogih primerih na vprašanja članov in sempatja tudi nečlanov v raznih zadevah dajal informacije. Zavzemal se je, kolikor je bilo to mogoče, za nedeljski počitek, dasi je izvedba tega težavna stvar, kakor je uredništvo »Narodnogospodarskega Vestnika« to zadevo v posebnem uvodnem članku v št. 5. temeljito pojasnilo. Odbor je v tej zadevi vložil pri c. kr. dež. vladi po posebni deputaciji tudi peticijo. V društvenih prostorih je dalje odbor otvoril čitalnico, ki je odprta zvečer. Na razpolago je več slovenskih in nemških časopisov, katere prejema društvo zvečine v zameno za »Narodnogospodarski Vestnik«.

Društvu sta izkazala lansko leto svojo naklonjenost slavna trgovska in obrtniška zbornica in visoki deželni zbor. Trgovska in obrtniška zbornica je podelila društvu 400 K, deželni zbor pa 200 K podpore. Obema zastopoma bodi izrečena iskrena zahvala.

Istotako bodi zahvaljeno slovensko časopisje, ki je drage volje podpiralo društvene težnje.

Članov je imelo društvo konec 1901. leta 169 rednih ter 51 podpornih. To število pa je veliko premajhno, ako hočemo kaj doseči. Želeti je posebno, da bi se samostalni trgovci bolj zanimali za društvo, nego so se doslej. Člani, agitirajte, da bode pristopalo trgovstvo društvu. Le gmotno dobro podprto bo moglo dobro in uspešno vršiti svojo nalogo.

V preteklem letu je odbor izprevidel, da je po pravilih konstituiran odbor zelo neokren aparat za uspešno delovanje. Odbornikov je na vsak način preveč. V takem društvu, kakršno je naše, je treba vse bolj centralizirati, da se uspešno posluje. Treba je edinosti ter hitre in točne izvršitve. Pri tako mnogostevilnem odboru, kakršen je sedaj — društvenih funkcionarjev je namreč 23, z revizorjema vred celo 25 — je že težko sklepčnost njegovo omogočiti. Glede na to bo torej bodočemu odboru na vsak način razmišljavati o tem, da se pravila glede društvenih funkcionarjev čimpreje premene, t. j. zniža število funkcionarjev.

S tem bi bilo poročilo tajništva kot izvrševalnega organa odborovega končano.

Poročilo se je vzelo na znanje in izrekla g. Lindtnerju na predlog g. Vidica zahvala občnega zbora za njegovo delovanje.

Iz poročila blagajnika g. Kesslerja je razvidno, da je imelo društvo v preteklem letu 2889 K 60 h dohodkov in 2704 K 75 h izdatkov, torej prebitka 184 K 85 h.

Zatem je bila volitev odbora. G. Kostevc je imenoval gg. Lindtnerja in Goloba za skrutinatorja. G. Lindtner je predlagal, naj se za društvenega predsednika voli ces. svetnik Ivan Murnik in za predsednika društvenega razsodišča g. dr. K. Triller. Oba sta bila z velikim navdušenjem izvoljena per acclamationem. Nato se je oglašil g. Vidic ter predlagal, naj se izvoli za podpredsednika g. Kessler, ki ima za dosedanje društveno delovanje mnogo zaslug, z vzklikom; tudi ta predlog je bil soglasno sprejet. Nato se je vršila volitev 18 odbornikov. po glasovnicah. Izvoljeni so bili naslednji gospodje: izmed trgovcev: Ivan Jebačin, T. Kham, A. Lavrenčič, V. Rohrman in L. Schwentner; izmed nastavljenecv: J. Derčar, A. Golob, J. Jeran, J. Kenda, J. Kostevc, A. Peruzzi, V. Požar, J. Rihar, A. Rus in A. Vidic; izmed podpornih članov: dr. V. Murnik, H. Lindtner in F. Golob. Za preglednika računov pa sta bila izvoljena gg. A. Novak in J. Zupančič.

Zatem je prešel g. Kostevc k zadnji točki dnevnega reda (slučajnosti) ter je prosil, naj vsakdo odkrito izrazi svoje želje in nasvete. Prvi se je oglašil g. Vidic in nasvetoval, da bi odbor skrbel tudi za zabavo, kajti le na ta način se bo društveno življenje osvežilo. Nato je predlagal g. Derčar ustanovitve pevskega zbora in prireditve zabavnih večerov, na katerih bi pevski zbor nastopal. Pri tej priliki je govornik grajal, da se nekateri trgovski nastavljenecv premalo zanimajo za dru-

štvo, pač pa z vso vmeno delujejo za druga društva. Glede brezbriznosti trg. nastavljenecv nasproti »Merkurju« je omenil g. Kenda, ki se je sicer s predgovornikom strinjal, da so se mladi trg. nastavljenecv nekoliko odstranjali od tega društva, ker niso našli zabave, tako na primer oni, ki so gojili ples, ki je za izobrazbo tudi velikega pomena. Nato je predlagal, naj se v zimskem času prirejajo plesne vaje. G. Derčar je pripomnil, da je društvo že spočetka imelo ta namen, a manjkalo je moči, ki bi na tem polju delovale, izrekel pa je nado, da se v prihodnje obrne na boljše. G. Vidic je priporočal vzajemnost, kajti le na ta način bo društvo lahko procvitalo. G. Hauptman je poudarjal važnost agitacije; za vzgled naj nam bo neko drugo slovensko društvo, ki ne obstoji še prav dolgo in je pridobilo samo z agitacijo čez 1500 članov. Vsi predlogi so bili soglasno sprejeti. Ker se ni nihče več oglašil za besedo, je gospod predsednik zaključil zborovanje.

*

Odbor slovenskega trgovskega društva „Merkur“ je v svoji seji dne 4. t. m. izvolil za tajnika g. Frana Goloba, za tajnikovega namestnika g. Ivana Riharja, za blagajnika g. Avgusta Peruzzija, za blagajnikovega namestnika g. Vinka Požarja, za gospodarja in knjižničarja pa g. Loopolda Jerana. V pevski odsek so bili izvoljeni gg.: J. Derčar, J. Kostevc in A. Rus, v zabavni odsek gg.: A. Golob, J. Kenda in J. Kostevc, v posredovalni odsek pa gg.: F. Kham, V. Požar, A. Rus in A. Vidic. Redakcijski odsek ostane dosedanj. Glede pevske vaje se je sklenilo, da je z njimi pričeti že ta mesec. Po Veliki noči namerava odbor prirediti društveno veselico.

*

Posredovalni odsek slovenskega trgovskega društva „Merkur“ išče za neko tukajšnjo tvrdko mladega trgovskega pomočnika, ki je v špecerijski stroki dobro izurjen ter je zmožen slovenskega in nemškega jezika. Vstop kakor hitro mogoče. Ponudbe naj se določijo slovenskemu trgovskemu društvu »Merkur«.

Gospode trgovce in trgovske uslužbenecv prosi »Merkurjev« odbor, da se blagovolijo obračati nanj glede posredovanja služb. Društvo si bo prizadevalo dajati kolikor moči točna pojasnila.

Raznoterosti.

† **Josip Kušar.** Dne 11. januarja t. l. je nagle smrti umrl predsednik trgovske in obrtniške zbornice kranjske Josip Kušar. Član zbornice je bil že za časa, ko je imela zbornica še nemško večino. Ko pa je dobila zopet slovensko večino, ga je izvolila zbornica za svojega predsednika. Predsedstvu pa se je kmalu odpovedal. Po smrti predsednika Perdana pa je zbornica Kušarja zopet poklicala na to častno mesto, dasi ni nikdar silil v ospredje; da je iznova prevzel predsedstvo, je bila gotovo žrtev za starega gospoda. Zbornica ga je izvolila tudi v deželni zbor, bil pa je tudi dalj časa državni poslanec mesta Ljubljane. Blagi pokojnik je bil odkritega, poštenega značaja; izredna njegova ljubeznivost in prijaznost mu je pridobila v vseh, zlasti pa v trgovskih in obrtnih krogih mnogo prijateljev. Za napredek trgovine in obrta zaslužnemu možu bodi časten spomin.

*

Osrednji list za vpise v trgovinski register. Pod naslovom »Centralblatt für die Eintragungen in das Handelsregister« je meseca januarja 1902. l. začelo c. kr. trgovsko ministrstvo v zalogi c. kr. dvorne in državne tiskarne na Dunaju izdajati list, ki naj izpolni dolgo gojeno željo trgovskih krogov. Ob dosedanjem načinu razglašanja vpisov v trgovinski register ni bil mogoč pregled glede vseh v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel, namen, ki naj bi se v zmislu trgovinskega zakonika dosegel z javnim razglasom teh vpisov, se je vsled tega mogel doseči le v majhni meri. Združitev vseh razglasov v enem samem listu in njega naročba za nizko ceno (4 K na leto) bosta v prihodnje omogočila interesentu, da se bo lahko poučil o vseh vpisih. Krajevnim potrebam se bo tudi slej kot prej zadoščalo z razglasi v uradnem listu vsake kronovine. Praktičnost »osrednjega lista« za širše kroge po-

večuje priročni in pregledni format. Po preteku vsakega leta bo list zaključen zvezek, v katerem bo posamezne vpise najti tem lože, ker se bo vsaka številka uredila po kronovinah in v teh po sedežih tvrdk ter se bo pri poznejših vpisih opozorilo na številko, pod katero je najti dotično tvrdko v tem ali kakem prejšnjem letniku »srednjega lista«. Razen tega dobe naročniki vsakega pol leta alfabeten imenik vseh tvrdk, glede katerih so se v preteklem polletju izvršili vpisi. Ker bo letnik 1901 »avstrijskega registra tvrdk« (»Oesterreichisches Firmenregister«), izdanega po tvrdki Moriz Frisch na Dunaju pod nadzorstvom trgovinskih sodišč, obsegal vse protokolarne tvrdke po stanju dne 31. decembra 1901, in bo v prihodnje vsak vpis v osrednjem listu lahko najti ter se bo tudi vedno v osrednjem listu razjasnila zveza s prejšnjimi razglasi, se bo vsled tega ustvaril nepretrgan pregled o splošnem stanju vpisov v trgovinski register. Posamezni razglasi bodo radi preglednosti imeli enako obliko, ki bo mogoča vsled porabe določenih formularjev po sodiščih. Da se praktična uporabnost osrednjega lista za trgovske kroge še zviša, se je odredilo, da bo list prinašal tudi kratek pregled o vpisih in izbrisih pridobitnih in gospodarskih zadrug, izvršenih v preteklem tednu, kakor tudi o konkurzi, razglašeni in končani v istem času. Tudi je na željo moči prijaviti naznanila akcijskih družb ali pridobitnih in gospodarskih zadrug.

List se naroča pri c. kr. dvorni in državni tiskarni na Dunaju I. Singerstrasse 26.

Tistim kreditnim zavodom in drugim interesentom, ki si hočejo z izrezki posameznih razglasov in njih prilepjenjem v pregledno knjigo narediti nepretrgano evidenco o stanju vpisov v register, je moči za 6 K na leto naročiti iztise, tiskane samo po eni strani.

*

Važno za eksportne tvrdke. Interesentje, ki hočejo z rusko Azijo, in sicer z mesti Irkutsk, Blagoveščensk, Čita, Krasnojarsk in Volni-Udinok, dalje z mestom Tomsk in zahodno Sibirijo kakor tudi z Moskvo stopiti v kupčijske zveze, dobe o tamošnjih tržnih razmerah in o tamošnjih tvrdkah pojasnila v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

*

Pokojninski zaklad si namerava ustanoviti hrvaško trgovsko društvo »Merkur«. Osnovalec je odsek, ki naj bi se posvetoval o pravih tega zaklada. Odsek je doslej razpravljal o glavnih načelih, po katerih naj se osnuje zaklad, in sicer najprej o tem, kdo more biti član. Zedinil se je v tem, da naj bi bil član pokojninskega zaklada vsak, kdor pristopi k »Merkurju« kot redni ali podporni član, ali kdor je član društva ali korporacije, ki je dobrotnica ali ustanovnica »Merkurjeva«. Na ta način naj bi bilo vsakemu brez razlike stanu omogočeno, da si zagotovi pokojnino. Kar se tiče doneskov in izplačil, se je odsek sporazumel, da naj se cela pokojnina izplača ne glede na to, kdaj je član pristopil, po izpolnjenem 60. letu. Po tem so tudi urejeni doneski progresivno: za dvajsetletne člane 7,5% s prirastkom 0,66% za vsako leto, kar je član za časa pristopa starejši od 20 let. Člani naj se praviloma sprejemajo samo do izpolnjenega 40. leta, samo prvo leto obstanka zaklada naj bi se sprejemali tudi taki, ki so stari 40 do 45 let. Znesek pokojnine naj bi bil 1000 do 4000 K. Razen pokojnine naj bi dajal zaklad članom po desetem letu članstva »pokojnino za invalidnost«, ako postanejo nesposobni za delo, če pa umrjejo, pokojnino vdovi in vzgojevalne doneske za nedorasle otroke. Ko odsek premotri vse podrobnosti, se skliče zbor, da osnuje zaklad. Snovateljem želimo mnogo uspeha, zdi se pa nam, da se bo ta lepa ideja težko dala realizirati. Tudi je po našem mnenju zavarovanje privatnih uslužbencev za starost, onemoglost itd. stvar države. Pri nas je vlada že izdelala zakonski načrt o pokojninskem zavarovanju zasebnih uslužbencev. Kako težko pa je celo državi na primeren način rešiti to vprašanje, kaže splošni hudi odpor, na katerega je zadela vladna predloga.

*

»**Lastni dom**, registrovana delavska stavbna zadruga z omejeno zavezo v Celju«, nam je poslala svoje letno poročilo in računski zaključek za prvo upravno leto 1901. (od ustanovitve 30. avgusta 1900 do 31. decembra 1901). Poročilo posnemamo, da je do konca leta 1901. pristopilo zadrugi 36 zadružnikov, ki imajo vplačanih 75 deležev po 20 kron v skupnem znesku 1500 kron. Izstopil ni noben zadružnik. Gradilo se je v

prvem zadružnem letu petero hiš, in sicer štiri na skupnem zadružnem posestvu v Gaberju, od katerih je bila ena do konca leta popolnoma dogotovljena, tako da lastnik s svojo družino z novim letom 1902. že prebiva v njej, in ena hiša na Bregu pri Celju, kjer si je dotični zadružnik stavbišče sam izbral. V teku drugega zadružnega leta (1902) se dovrše tudi štiri pričetke in še ne popolnoma dovršene stavbe. Vrhutega pa se na novo začne graditi v bodočem letu kakih pet hiš zadružnikom, ki so se za to že oglasili. Pri občnem zboru, ki se je vršil dne 28. januarja 1902 in ki je vzel poročilo na znanje ter računski zaključek enoglasno odobril, se je sklenilo, da se pridene čisti dobiček, ki znaša 51 K 91 v, po § 53. zadružnih pravil rezervnemu zakladu. Reservni zaklad znaša za leto 1901. K 80'60 in naraste s prištetim čistim dobičkom K 51'91 na skupnih K 132'51. Z ozirom na človekoljubni namen zadruge in zaradi velikih začetnih izdatkov se deležem za leto 1901. ni določila nobena dividenda.

*

Telefonsko omrežje. Po razglasitvi zakona z dne 29. decembra 1892. I., drž. zak. št. 234, ki določa poddržavljenje pomestnih telefonskih mrež, se je splošno in zlasti v trgovskih krogih pričakovalo, da prične država energično in nemudoma z graditvijo tako interurbanih kakor pomestnih telefonskih mrež. Kupčijski krogi imajo najbolj priliko spoznati, koliko večje vrednosti je telefonska zveza nego telegrafska. V kupčijah med odsotnimi je zlasti v primerih, kadar gre za posle, ki ne utrpe odloga, pa je obenem treba vse določnosti in točnosti v dogovoru, telefonska zveza že zaradi neposredne zveze med kontrahenti neprecenljive vrednosti. Praktičnost mestnega telefonskega omrežja pa izpričuje najbolj dejstvo, da število abonentov tako hitro raste, da je šele po večmesečnem čakanju mogoče telefonski upravi ustreči na novo došlim prijavam. Upanje, da se bo na pristojnih mestih z vso vneto skrbelo za kar največje širjenje komunikacijskega sredstva tako eminentne važnosti, kakor je telefon, se žalibog ni uresničilo. Vzroka menda ni iskati v trgovinskem ministrstvu, v čigar področje spada uprava telefona, saj je trgovinsko ministrstvo v industrijskem svetu izjavilo, da so dovršene za graditev novih telefonskih črt vse potrebne tehnične priprave, da pa manjka potrebne pokritja. Zavire je torej iskati v premajhnih kreditih za telefonske naprave. Kako malo se je doslej storilo pri nas za telefonske mreže, je povzeti iz neznatnih zneskov, ki se postavljajo za telefonske naprave v proračun. Tako izkazuje proračun za leti 1893. in 1894. po 360.000 K, proračun za 1895. leto 480.000 K, za 1896. leto 1.200.000 K, od tega zneska pa odpade 600.000 K za telefon na Dunaju samem; v proračunu za 1897. leto se nahaja za telefon znesek 1.600.000 K, od teh je odpadlo na Dunaj 800.000 K, za 1898. leto 3.000.000 K, od katerega zneska je bilo določeno za Dunaj 2.400.000 K. V proračun za l. 1902. je postavljena vsota 1.800.000 K. Motreč neznatne zneske, ki preostajajo za graditev telefonskih naprav izven mesta Dunaja, se nam vidi celo postopanje tako, kakor bi se na gotovih mestih še ne bili otresli mnenja, da je telefon smatrati le za dopolnilo telegrafa, da je telefon naprava, ki naj služi luksusu nekaterih izbranih krogov. In vendar bi moralo biti danes splošno prepričanje to, da gre telefonu v modernem prometu odlično mesto med komunikacijskimi sredstvi. V primeri s telefonom telegraf protekcije malo zasluži; soditi po pripravnosti telefona je skoro pričakovati, da v bodočnosti potisne telegraf v ozadje. Veliko število peticij, ki so izšle iz občinskih zastopov ter raznih drugih korporacij z namenom, da pridobe ministrstvo za graditev novih ali izpopolnitev in nadaljevanje že obstoječih telefonskih črt, jasno kaže, kolika važnost se polaga v prometu na telefonsko zvezo, za velika tržišča pa je telefon dandanes malone življenske važnosti. Počasno nadaljevanje v graditvi telefonskih mrež je prvi nedostatek v naši telefonski upravi; nadalje se čujejo ponovno tožbe o visokih pristojbinah v interurbanskem prometu in se izražajo želje, naj bi se minimalni govorni čas, ki je sedaj določen na 3 minute, znižal na dve minuti, saj se veliko pogovorov konča prej nego v treh minutah. Na Kranjskem se že dolgo dela na to, da bi se postaje gorenjske železnice s Trzičem in Bledom vred vzele v telefonsko črto Trst-Dunaj; uspeh vseh dosedanjih prizadevanj je docela negativen, dasi se je vseh dotičnih prošnjah potreba in upravičenost telefonske zveze povsem dokazala. Sicer pa nismo na Kranjskem edini, ki se poganjamo zastonj za one

ugodnosti, ki jih nudi telefonska zveza. Kako nedostatno so telefonske mreže tudi v drugih kronovinah razpeljane, je razvideti iz dejstva, da tudi drugod leta in leta moledujejo okoli ministrstva ter peticionirajo celo za najpotrebnejše črte! Na Dunaju je zaveza avstrijskih industrijalcev priredila konec preteklega meseca veliko zborovanje, na katerem se je razpravljalo o uravnavi telefonskega omrežja v Avstriji. Zaveza avstrijskih industrijalcev je korporativno osnovana in poleg svojih drugih velikih agend prireja zborovanja, kjer se obravnavajo dnevna vprašanja, ki so vitalnega pomena za razvoj in pa konkurenčnost avstrijske industrije. Povod prireditvi zborovanja dne 29. januarja t. l. so dali zavezi iz vse Avstrije dohajajoči pozivi, naj priredi zaveza velik shod, ki naj se z vso odločnostjo zavzame pri osrednji vladi za to, da se spravi telefonsko vprašanje v nov tok ter se preneha z neumestnim varčevanjem pri tako važni napravi. Na shodu je referiral podpredsednik zaveze, komercialni svetnik Vetter. Omenjal je, da so zavezi došle od vseh trgovskih in obrtniških zbornic ter gospodarskih korporacij dopisi, v katerih se z zadoščenjem pozdravlja zavezina akcija za uravnavo telefonskega omrežja. Zaostalost Avstrije proti drugim državam kaže malo število udeležnikov (abonentov), ki je znašalo konec 1900. leta 31902. Govornik je iskal vzrokov, ki vodijo vlado, da navzlic vednim peticijam prebivalstva le s silno počasnostjo gradi nove telefonske črte. Govornik je izrekel mnenje, da pri vladi odločajo fiskalni razlogi, trgovsko ministrstvo pa je izjavilo, da je vzroka iskati v tem, da se telefonske naprave obrestujejo v Avstriji povprečno s 4-16%, dočim je na Nemškem stanje ugodnejše in se telefon rentira s 4-5%, dasi so pristojbine nižje. Stvar mora obuditi začudenje, ako se ozremo na dejstvo, da je svoj čas, ko je imela na Dunaju privatna družba telefon v rokah, izplačevala 5% dividende. Sicer pa je napačno, ako se pri tako važni prometni napravi stavi vprašanje o rentabilnosti v prvo vrsto. Letošnji proračun izkazuje postavke 1.800.000 K za telefonske naprave, ali ta vsota se bo ponajveč porabila za poprave, ki so potrebne pri dunajski mreži. Referent je kazal zlasti na to okolnost, da se premalo skrbi za zvezo provincijalnih tržišč z Dunajem. Vsote, ki se investirajo za telefon, so neznatne; tu je treba uvesti nov sistem in se je, če sicer ni najti pokritja, odločiti za najetje posojila za telefonske naprave. Referent je predlagal naslednjo resolucijo: »Ako primerjamo razvoj telefonskih naprav v Avstriji z napravami v drugih kulturnih državah, prihajamo do žalostnega in sramotnega dejstva, da smo v tej stroki žalibog daleč zaostali. Zaostalost obstoji v počasnosti, s katero se grade pomestna omrežja, interurbanske črte in pa zveze z inozemskimi črtami; zaostalost se nadalje kaže v visokih pristojbinah; visoka gradnina, postajnina, posrednina in pretičnina so glavni vzrok, da se širši sloji ne poslužujejo tega modernega komunikacijskega sredstva v toliki meri kakor v drugih državah. Nepremično obstajanje na fiskalnem stališču je po mnenju shoda glavni vzrok zaostalosti avstrijskih telefonskih naprav, zato se pozivlje trgovsko ministrstvo iznova, naj zastavi ves svoj vpliv pri finančnem ministrstvu, da se ne bode dalje protivilo, ako se za telefonske naprave potrebni zneski postavijo v proračun in se uravnajo pristojbine. Nadalje izraža shod odločno željo, naj dela državni zbor na to, da se že za l. 1902. vstavijo v proračun za telefonske naprave višji zneski in se nadalje eventualno glede telefonskega posojila, katero je gotovo smatrati za produktiven dolg, vse potrebno ukrene.« Nato se je pričela živahna debata, v katero je posegel med drugimi govorniki tudi odposlanec trgovskega ministrstva, sekcijski svetnik Griessmayr, ki je dejal, da je vzroka naših nedostatnih telefonskih naprav iskati v primeroma majhnih izvedstijah. Do vštete l. 1900. se je za telefon pri nas investiralo 31 milijonov kron, dočim je Nemčija žrtvovala 133 milijonov mark. Nedostatki slede sami po sebi, ako ni na razpolago denarja; pristojbine da niso višje nego na Nemškem. Privatna družba je delala dobre kupčije, ker je imela manjše režije, plačevala je telefonistke po 40 K, država plačuje po 70—150 K. Poštna uprava namerava naročnino znižati primerno številu pogovorov; čim manjši promet, tem nižja naročnina. Do konca leta 1900. znašajo investicije okroglo 31 milijonov K, letni dohodki znašajo sedaj 5.730.000 K; od teh je odračuniti 5% za amortizacijo in za obratne stroške 2.380.000 K, skupaj 3.930.000 K, tako

da preostane letni dobiček 1.800.000 K, ki se ujema s proračunjenim zneskom. Da se ustreže vsem željam, je treba 20 milijonov kron. Po sklepnih opazkah Vetterjevih se je više navedena resolucija soglasno sprejela.

Izpremembe v trgovinskih in združnih registrih na Kranjskem.

(Od 1. januarja do 1. februarja 1902.)

I. Pri c. kr. deželnem kot trgovinskem sodišču v Ljubljani so se izvršile naslednje izpremembe:

A. V trgovinskem registru:

1.) Pri tvrdki: »Krainische Industriegesellschaft in Laibach« sta vstopila upravna svetovalca Ludvik Born, bankir v Berlinu, in Herman Bühlren na Dunaju. Umrli sta upravna svetovalca Friderik Vogel in Sigmund Born. Zastopati so upravičeni na novo vstopivši upravni svetovalci kolektivno s kakim drugim članom upravnega sveta, z enim ravnateljem ali z enim prokuristom.

2.) Pri tvrdki: »F. Kollmann, trgovina s steklenim in porcelanastim blagom v Ljubljani«, je izstopil dosednji imetnik Fran Kollmann in vstopil sedanji imetnik Robert Kollmann. Izbrisala se je prokura, podeljena Virginiji Kollmann.

3.) Vpis tvrdke: »Jernej Jelenič«, izdelovanje kisa v Vodmotu.

4.) Pri tvrdki: »J. Kosler & Comp., Bierbrauerei in Unter-Siška bei Laibach«, se je izbrisala prokura Matije Jaklitscha.

5.) Vpis tvrdke: »Fran Ziller«, izdelovanje jesiha v Vodmotu.

6.) Izbris tvrdke: »Herman Mally & Comp., trgovina z mešanim blagom v Spodnji Idriji«, vsled smrti obeh družabnikov.

B. V združnem registru sta se vpisali:

1.) »Hranilnica in posojilnica v Borovnici, registrovana zadruga z neomejeno zavezo«.

2.) »Hranilnica in posojilnica v Naklem pri Kranju, registrovana zadruga z neomejeno zavezo«.

II. Pri c. kr. okrožnem kot trgovinskem sodišču v Novem mestu se je izvršil v trgovinskem registru vpis tvrdke »Filip Singer, Dampfsägepachtung in Gorjanc«. Imetnik tvrdke je Filip Singer.

Tržno poročilo in tržne cene.

Tendenca je v preteklem tednu brez prave podlage nekoliko odnehala. Nekoliko povoda k temu so dale večje množine plavajoče inozemske pšenice in pa okolnost, da so mlini deloma preskrbljeni z blagom in jih radi tega ni pridobiti za višje cene. Neovržno pa je danes, da se je ogrska žetev uradno dokaj precenjevala — v resnici je je za kakih 15% manj. Vsled nedostajanja ogrske pšenice utegnemo imeti letos precejšnji dovoz inozemskega blaga; iz tega pa neobhodno ne sledi, da bode cena padala — nasprotno smo še vedno mnenja, da dobimo v bližnji bodočnosti zopet precejšnje prirastke na današnjo tendenco. Ker na Ogrskem ni dobiti zadosti blaga, si upamo trditi, da cene ne bodo padale, pač pa se dvigale. Saj smo že svoj čas razpravljali, da inozemsko blago ob nedostajanju domače pšenice nikakor ne pritiska na tendenco. V tem našem domnevanju nas potrjuje mnenje večjih mlinov, katerih tudi ni pridobiti za naziranje, da se pšenica uceni, — pač pa so odločnega mnenja, da se je to zgodilo le trenutoma, da pa morajo cene iti kvišku v tistem hipu, ko se oglase resni reflektanti.

Koruza se sicer ne more znatno dvigniti v ceni, nasprotno pa tudi ne kaže niti najmanjše popustljivosti. Ako se par dni za nekoliko vinarjev poceni, poskoči takoj zopet na prejšnjo višino, odnosno še nekoliko više.

Moka se je sorazmerno s pšenico podražila. Kakor mslimo o pšenici, isto velja o moki. Pač so mlini v zadnjih dneh dovolili majhen largo na oficijalnih cenah — dovolili pa so, kakor rečeno, samo largo, cenikov pa niso izdajali, ker so prepričani, da bode v prihodnjih dneh zopet lahko cele cene doseči, oziroma še višje.

Žitne cene na Dunaju za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K —.—
» » » » spomlad	9.67
» » » » maj-junij	9.65
rž za spomlad	8.10
» » jesen	7.40
koruza za maj-junij	5.67
oves za spomlad	8.03
» » maj-junij	8.09

Žitne cene v Budim-Pešti za 50 kil.

Pšenica 76 kil za prompt	K 9.50
» » » » april	9.53
» » » » maj	9.51
» » » » oktober	8.44
rž za april	7.98
» » oktober	7.08
koruza za prompt	5.20
» » maj	5.37
oves za prompt	7.60
» » april	7.74

Žitne cene v Sisku za 50 kil.

Pšenica	K —.—
bosenski oves	7.45
sremski oves	7.65
činkvantin	6.50
koruza stara	6.—
» nova	5.35

Za nekatere kraje kaže kupiti koruzo in činkvantin kakor sploh drugo žito v Barču, da si cene v Barču pri višji voznini za 10 h nižje od cen, ki veljajo za Sisek.

Cene mlevskim pridelkom.

Vinko Majdič v Kranju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7½	8
31.50,	31.—,	30.20,	29.50,	28.80,	26.80,	25.20,	24.—,	23.—,	20.—,	11.—

Otrobi

debeli drobni

10.80, 9.40.

Cene za 100 kg, postavljeno v Kranj.

Peter Majdič v Celju.

0	1	2	3	4	5	6	6½	7	7B
32.—,	31.50,	31.—,	30.30,	29.70,	28.70,	27.70,	26.70,	24.70,	21.70

Otrobi

debeli drobni

10.80 10.—

Cene za 100 kg, postavljeno v Celje.

Cene kolonijalnemu in drugemu blagu.

Sladkor, raffinade 1 ^a	K 87.50—88.—
sladkor rezani 1 ^a	89.50—90.—

za 100 kil, postavljeno v Ljubljano.

Petrolej gališki Standart White	K 33.—33.50
» pravi ruski	35.—35.50

za 100 kil s sodom vred, postavljeno v Ljubljano, za cel vagon.

Kava Santos Superior	K 49.—
» Good Average	43.—
» Regular	42.—
» iz Zah. Indije po kvaliteti do	145.—
» Guatemala do	128.—
» Portorico do	90.—
» Rio Lavé do	75.—
» Java rumena do	120.—

za 50 kil, postavljeno v Trst.

Azijska za mesec januar 19½ v zlatu.

Riž Rangoon	K 19.— do 29.—
» Bassein	20.— » 29.—
» Moulmein	20.— » 32.—
Riž Arracan	19.— » 26.—
» Japan	37.— » 38.—
» Glacé laški	43.— » 44.—

za 100 kil, postavljeno v Trst.

Slive bosenske, uzančne	K —.— do —.—
» » po 125 komadov	15.— » 15½
» » » 115 »	17.— » 17.20
» » » 95 »	18.— » 18.50
» » » 80 »	20.25 » 20.75

za 50 kil, postavljeno v Ljubljano.

Svinjska mast	K 54.50 do 56.—
Slanina štiridelna	40.50 » 41.—

za 50 kg, postavljeno v Budim-Pešto.

Jedilno olje, leško K 84.— do 86.— za 100 kil —
franko sod. — postavljeno v Trst.

Ripsovo olje 79 K do 80.— za 100 kil, postavljeno v Ljubljano

Dolžnost

vsake rodoljubne hiše je, da poskusi in
vedno rabi le

kavno primes

v prid

„Družbe sv. Cirila in Metoda“

ter tudi vse druge

cikorijske izdelke

samo iz domače

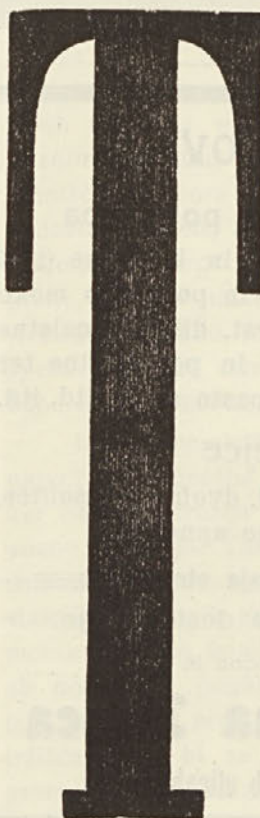
„Prve jugoslovanske tovarne za kavne
surogate v Ljubljani“.

Na debelo.

Na drobno.

ovarna papirnih izdelkov
priporoča zlasti papirne vrečice
iz najmočnejšega papirja, ovojni
papir vseh vrst, pisemski, kon-
ceptni, pergamentni papir i. t. d.
po konkurenčnih cenah.

Edina domača izdelovalnica
trgovskih poslovnih in ko-
pirnih knjig po najnovejšem
sistemu.

Edini lastnik in iznajditelj
novega patenta trgovskih knjig.
Ta iznajdba je po strokovnjaški
oceni za vsakega trgovca, urad-
nika, za pisarne i. t. d. najvaž-
nejšega pomena.

Zavod za črtanje papirja.

Obenem priporočam svojo
bogato zalogo vseh drugih pisal-
nih in risalnih predmetov po
najnižji ceni.

Jos. Petrič v Ljubljani.

Novo za trgovce!

Redilni praški za prasiče.

Izdelek dr. pl. Trnkóczyja. 1 zavitek 50 h; pri naročilu 15 zavitkov 40 % popusta ob gotovem plačilu.

Prodaja prosta in z dobičkom.

Založnik: lekarnar plem. Trnkóczy v Ljubljani.

Važno za trgovce!

Najboljša in najcenejša postrežba

za drogve, vsakovrstna zelišča in korenine (tudi po Kneippu), ribje olje, redilno in posipalno moko za otroke, kemikalije raznih vrst, dišave, toaletne predmete, fotografske aparate in potrebščine ter kirurški obvezila, vosek in pasto za tla itd. itd.

Za živinorejce

posebno priporočljivo: grenka sol, dvojna sol, soliter, enecjan, kolmož, krmilno apno itd.

===== Oblastveno konc. prodaja strupov. =====

Vsakovrstna sredstva za desinfekcijo.

Vsa naročila se izvršujejo točno in solidno.

Drogerija Antona Kanca

v Ljubljani, v Šelenburgovih ulicah št. 3.

Mizarska zadruga

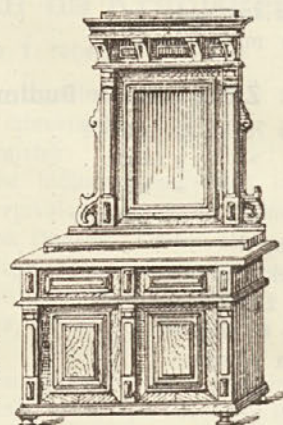
v Št. Vidu pri Ljubljani

se priporoča slavnemu občinstvu v naročitev

raznovrstne
temne in likane

**sobne
oprave**

iz suhega lesa, solidno izdelane po lastnih in predloženih vzorcih.

V prav obilno naročitev se priporoča

Josip Arhar, načelnik.

F. Vidic & Comp.

v Ljubljani

priporočajo

≡ po najnižjih cenah ≡

zarebane strešnike

(Strangfalz-Dachziegel),

lončene peči raznih barv,

romanski

in portlandski cement,

cevi iz kamenine,

šamotne plošče za tlak

in vse druge v stavbeno

stroko spadajoče izdelke.